

Universitätsbibliothek Paderborn

Annalium Paderbornensium Pars ...

Complectens Inprimis Fusiozem Episcoporum Paderbornensium, Deinde Succinctiorem Historiam Reliquorum Per Westfaliam Antistitum, Tum Res Gestas Aliorum In Eadem Hac Regione Clarorum Virorum, Postremo Pontificum, Imperatorum, Principum &c. Gesta, maxime ea, quae Westfaliam contingunt

[772 - 1227]

Schaten, Nicolas

Nevhvsii, 1693

Liber I. [772 - 815]

urn:nbn:de:hbz:466:1-7760

ANNA LIUM
PADERBORNENS IUM
LIBER I

RES gestas Episcoporum Paderbornensium, historiamque Diocesis scripturis à primordijs suis, haud aliunde nobis ordiri fas erit, quàm ab ipso Carolo M. primo per Saxoniam Episcopatum conditore; quem constat, debellatis harum regionum populis, Episcopos primùm ac Sacerdotes introduxisse; quorum deinde doctrinâ, studio, ac labore barbari homines ab inanum deorum cultu ad veri Numinis cognitionem, & à fœdâ gentium superstitione, longisq; errorum tenebris, quibus cœci ac dementati tot sæculis, à primâ gentium in has oras transmigratione, tenebantur, in admirabile illud Christianæ religionis lumen tandem perducti sunt; quemadmodum nos superioribus libris, quibus res Caroli M. præclare gestas complexi sumus, satis superque exposuimus. Ex quibus hîc pauca etiam repetere necesse habemus; dum ex communi totius Saxoniae Westfaliæq; scriptione, tanquam velis in arctum contractis, ad particularem hujus Diocesis narrationem progredimur, ex flumine magno delati in rivum. Quo in cœpto operis eò etiam securius faciliusq; procedere licebit, quòd horum Episcoporum res gestæ à FERDINANDO Principe & Episcopo primùm, dum Romæ per novennium versaretur, magnam partem ex bibliothecæ vaticanæ monumentis collectæ, deinde post Episcopatum adeptum singulari studio in annos & ordinem sint digestæ. Hic enim ex tatno Episcoporum numero unus tandem, qui hanc curam cum animo suo seriò complexus est, ut ceterorum, qui ante ipsum hanc Carolinam Sacrorum Antistitum sedem tenuerunt, famâ & nominis gloriâ ex situ & tenebris in novam quandam vitæ lucem reduceret; quando omnis mortalium vita ab excessu in vivorum memoriâ posita, & memoria sine literarum monumentis obscura & caduca est. Voluitq; sapientissimus Antistes à Carolo M. &

Historia
Episcopo-
rum Pa-
derbor-
nensium

A Ferdi-
nando
Episc.
magnam
partem
collecta

A

Hathu-

Initium
ducit à
Carolo
M.

Primo E-
piscopa-
tum in
Saxonia
condito-
re.
*Hieron. lib.
contra
Lucif.
Epiphani.*

Hathumaro, primo Paderbornensium Episcopo, ad nostra usque tempora descriptionem deduci; qua in re prima gloria Carolo M. debetur. Multa illæ per omnem vitam bella gessit adversus Longobardos, Saracenos, Hunnos, aliasque seu barbaras seu rebelles gentes; at verò uti nullum ab illo gestum diuturnius atque atrocius, ita nullum ab illo sumptum est constantius atque alacrius quàm Saxonicum; propterea quòd Saxoniam omnem non tam regno Francico, quàm Christianæ religioni aggregandam suscepisset; ut gentem natalis Francorum soli à servitute dæmonum in libertatem Christianæ legis, & viam salutis assèreret. Inde quoties Romam profectus est, Saxoniam Christo & Divo Petro ad altare ex conceptis votis obtulit; ut sacrum hoc bellum potius votivumq; quàm profanum dixeris. Inde cetera fere bella filijs ac ducibus commissa; Saxonicum ipse suis auspicijs suaque præsentia administravit. Ac toties per triginta tres annos, ac supra etiam, ad senectutem usque armatus Saxoniam ingressus est, donec bellicosam gentem, toties perfidam ac rebellem, Francico imperio victor submitteret. Voti exinde compos, nihil sollicitius ac sanctius habuit, quàm ut omnem terram eorum, antiquo Romanorum more, in provincias redigeret, et certo limite descriptam determinatamque inter Episcopos divideret; quemadmodum id Carolus in diplomate Bremensis & Verdensis Ecclesiæ iterato proficitur. Quod sane omnium, quæ per Saxoniam gessit, pulcherrimum operum ejus fuit, & immortalis annalium memoriâ dignum. Præclare nimirum intelligebat Rex, quod cum D. Hieronymo profitentur omnes sanæ mentis Christiani, *Ecclesiam esse non posse, quæ Sacerdotes non habeat*: & Sacerdotes creari non posse, ubi Episcopi non sint, *Patrum ac Sacerdotum generatores*. Qua veritatis voce libere olim prolocutus Cyprianus, Ecclesiam dixit esse in Episcopo, & Episcopum in Ecclesia, omnemq; religionis structuram in sacerdotio tanquam fundamento consistere. Quamobrem sapientissimo Regi prima & salutaris cura fuit, universam Saxoniam in Episcoporum dioceses partiri, & cuique de Episcopis prospicere. Id verò cum totum sui juris non esse probe sciret, & grex recens ad ovile Christi attractus pastores exposceret; aut Hadriani summi Pontificis, aut legati Apostolici (qui plerumque Carolo aderat) aut Metropolitanorum auctoritatem sacram implorabat, quorum operâ idoneis quæque dioceses Episcopis distributæ sunt. Visaq; est non minus Saxonia, quàm Regnum Franciæ, & omnes orbis Christiani provinciæ ac Regna, jurisdictione sacrâ inter Episcopos divisâ, in florentissimam quoq; Ecclesiæ formam consurgere. Ac ne Hierarchiam, quæ in Ecclesia ordinatissimâ semper fuit, desideres, Episcopos Saxoniam partim Moguntino, partim Colonienfi Archiepiscopis subjecit. Quo veteri instituto atq; ordine etiamnum ad suos hosce Metropolitanos Carolini sese Episcopi referunt.

Descriptis

Descripti
ne in vacuam
dotavit decimi
norum possessi
supra quàm ve
inquam libe
Saxoniam Saco
donationum t
Verdensis & Br
omni posterita
Christi fideles,
ciam perfidia ser
sumus, quousq;
gratiam, Deo an
debito censu solu
rios et subjugale
hactenus ferre d
no Salvatore no
torum et fructu
legaliter constric

Magnæ v
præscriptæ fun
Episcopa
octo fuere, Or
densis, Verden
fis, & Hildesien
sensu tradunt.
& absolvit; qu
drensem & Ha
Episcopatus C
Imperator, Ca
apud nos Schi
designata fuit,
donec Otto M
locavit. Singu
genfi Wiho, H
bornensi Burc
missus, dum H
acciperet: Mir
impositus; Ve
Bernardus prin
mensi Gunthe
burgensi Heric

Descriptis accuratè terminis ac finibus singularum dioecesium, ne in vacuum domum sponfos Ecclesiæ introduxisse videri posset, dotavit decimis Episcopos ac Sacerdotes, auxit prædijs & amplis bonorum possessionibus, exornavit privilegijs & regalium etiam jure, supra quàm vel in Regno Franciæ, vel ullà orbis Christiani parte regia tanquam liberalitas fecerat; tanquam Episcopos sacrorum Reges, & Saxoniam Sacerdotalem terram esse voluerit. Quod cum ex ceteris donationum tabulis, tum vel maximè ex utroque Caroli diplomate, Verdenfis & Bremenfis Ecclesiæ, constare potest, quo in hæc verba, omni posteritatis memoriâ digna, effatur Imperator. *Noverint omnes Christi fideles, quod Saxones, quos à primogenitoribus nostris ob suâ pertinaciam perfidiâ semper indomabiles, ipsiq; Deo et nobis tam diu rebelles experti sumus, quousq; illius, non nostrâ virtute, ipsos et bellis vicimus, et ad Baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus, pristina libertati donatos, et omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriâ contulit, ipsi tributarios et subjugales devotè addiximus, videlicet, ut qui nostrâ potestatis jugum hæcenus ferre detrectaverunt, victi jam (Deo gratias) et armis et fide, Domino Salvatori nostro Jesu Christo et Sacerdotibus ejus omnium suorum jumentorum et fructuum, totiusque culturæ decimas ac nutrituræ divites ac pauperes legaliter constricti persolvant.*

Magnæ vel his decimis opes Sacerdotum, si integræ, ut à Carolo præscriptæ sunt, permansissent apud posteros.

Episcopatus, quos Carolus M. primùm in Saxonia condidit, octo fuere, Osnabrugensis, Halberstadiensis, Paderbornensis, Mindensis, Verdenfis, Bremenfis, Mimigardevordenfis seu Monasterienfis, & Hildesienfis. Ita fasti singulorum, & scriptores passim uno consensu tradunt. Hos dum vixit Rex & Imperator, suis finibus descripsit & absolvit; quibus additos præterea duos imperfectos reliquit, Schidrensem & Hamburgensem. Atque hunc in modum decem passim Episcopatus Carolini numerantur. Hamburgensem Ludovicus Pius Imperator, Caroli filius, explevit: Schidrensem, cujus prima sedes apud nos Schidroburgi in montibus Teutonicis intra Angrivarios designata fuit, alij Principes ac Cæsares aliò atque aliò transfulère, donec Otto M. Magdenburgi in stabili & Archiepiscopali sede collocavit. Singulis à Carolo sui Episcopi & pastores dati: Osnabrugensi Wiho, Halberstadiensi Hildegimus D. Ludgeri frater, Paderbornensi Burchardus Herbipolensis Episcopus vicario opere commissus, dum Hathumarum postea à Carolo proprium Episcopum acciperet: Mindenfi Herimburtus, aut, ut alij vocant, Hercumbertus impositus; Verdenfi Suitbertus, Bremenfi Willchadus, Monasterienfi Bernardus primùm religiosus Abbas, ac deinde Ludgerus: Hildesienfi Guntherus; atque hi vivo Carolo Episcopi consecrati. Hamburgensi Heridagus Presbyter; ex quo gradu Albertus etiam Sacer-

Qui amplis eos juribus ac bonis dotavit.

Episcopatus à Carolo M. conditi.

Primi singulorum Antistites.

Omnes
doctrinā
& sancti-
tate clari.

dos Schidrensi præsinitus traditur. Omnes illi primi Saxoniae pasto-
res magno delectu à Carolo conquiriti, virique Apostolico munere
clari; quos aut vitæ innocentia fervoreq; proferendæ religionis, aut
doctrinæ præstantiâ, aut famâ sanctimoniae, aut miraculorum etiam
dono aurea illa ætas ex primo religionis flore illustres sortita est; ut
cum D. Augustino dicere liceat: *Ecce illi viri graves, docti ac sancti, et
famâ totius Ecclesiæ contestante, Catholici, quod invenerunt in Ecclesiâ tenuerunt,
quod didicerunt, hoc docuerunt, quod à Patribus acceperunt, hoc filiis
tradiderunt.* Ab his deinde primis Saxoniae nostræ Episcopis perpetua
illa ac continens aliorum Episcoporum successio, ad quam facti sin-
gularum per tot à Carolo M. secula se revocant. Quanquam duo
tantummodo ex his Catholicæ religioni Episcopatus integri, Pader-
bornensis & Monasteriensis: ceteri aut toti, aut ex parte in alienam
cum hæresi potestatem concessere, ipso etiam sacratissimo Episcopa-
tus nomine abolito. Ita adversis seculi fatiis factisque sensim ad dete-
riora devolvimur. Auditus aliquando Carolus homini Ecclesiæ bona
petenti respondere: *Satius est nobis non habere regnum terrenum, quàm
aeternum perdere: plus enim confido Deum posse per Sanctorum suorum me-
rita et preces nos adjuvare, quàm per omnem militiam secularem. Quid
enim, inquit, bona Ecclesiæ? nisi vota fidelium, pretia peccatorum, et patri-
monia pauperum, quæ non solum habita conservare, verum etiam multa, Deo
opitulante, conferre optamus.* Et quæ in hanc rem etiam per execratio-
nem, & provocationem ad supremum Numinis tribunal, sancita à
Carolo. Sed hæc querelæ, undecunq; tandem suas origines causasque
habeant, hic ingratae atque importunæ, ab initio certe scriptio-
nis absint; exordia potius Christianæ religionis, claramque Paderbor-
nam cum belli initijs reddamus.

*Lib. 1. Ca-
p. 23.*

*Epistol. 1. ad
Carolum.*

Annus Christi 772.

Hadriani Pontif. I.

Caroli M. Franc. Reg. 5.

Carolus
M. Bel-
lum Sax-
onicum
inchoat.

*Ann. Franc.
Eginard. in
vita Caroli.
Ægilin vi-
ta Sturm.*

Auctore
præter ce-
teros D.
Sturmio-
ne.

Bellum Saxonicum, quod Carolus Martellus Caroli avus, ac Pipi-
nus Pater, ceterique ante ipsum Francorum Reges affectum relique-
rant, coeptum est à Carolo M. Francorum Monarchâ anno Christi
septingentesimo septuagesimo secundo: postquam Wornatiae in co-
mitio Episcoporum ac procerum Franciæ decretum est, gentem toties
Carolo Martello & Pipino Regi perfidam, Christianisq; ad Jsalam ac
Rhenum & per Hassiam incolentibus infestam, omnibus regni Fran-
cici viribus aggredi, ac subigere in obsequium. Evocatus hanc in rem
Sturmio primus Fuldensium Abbas, vir Pipino Regi percarus, & Ca-
rolo à consilijs. Is quia ex D. Bonifacii disciplinâ Hassiam prope
omnem Christi sacris à Bonifacio imbutam excolebat, & sæpius è vi-
cinis Hassiæ regionibus per Westfaliam Evangelij doctrinam profer-

re in cassum te-
gnopere quoc-
etor ac ducto
Sturmionis p-
comes coram
annos quatuor-
bus nimis deduc-
stianissimus esse
visset. Inito sen-
bus Dominum
tu, invocato Ch-
Christi Sacerdo-
cultoribus, ut ge-
doctrinis sacris
ro Principum
comitatu esse
num exercitu
Saxoniae Eres
gentis fano &
præsidio, Jdo-
ligionis feder-
cultumque in-
quæ scriptore
annales Fran-
militi coelitus
go, Carolus a-
onum, occu-
monte castru-
dem postea e-
faliam vagari
sistunt, pact-
dant. Quib-
eâ expeditio
secum duxer-
intra Luppia-
re, qui rudi p-
do, explicare
ex tanta hor-
Luppia sese
næ legis didi-
mercia cum
primæ Chri-
hac prima C-
scentur.

re

re in cassum tentarat, gentis pertinaciâ omnes conatus eludente, mag-
nopere quoque Carolo belli inferendi, ulciscendique perfidos, au-
ctor ac ductor fuit. De his belli initijs ita Ægil Fuldensium Abbas,
Sturmionis per xx. annos discipulus, qui hæc ejusdem Sturmionis
comes coram spectare potuit. *Regnante feliciter Domino Rege Karolo*
annos quatuor, Saxonum gens sæva et infestissima cunctis fuit, et paganis riti-
bis nimis dedita. Rex verò Carolus Domino semper devotus, cum ipse Chri-
stianissimus esset, cogitare cepit, qualiter gentem hanc Christo acquirere qui-
visset. Inito servorum Dei consilio (inter quos Sturmio) poposcit, ut preci-
bis Dominum votis suis annuere obtinerent. Congregato tam grandi exerci-
tu, invocato Christi nomine, in Saxoniam profectus est, assumptis universis
Christi Sacerdotibus, Abbatibus, presbyteris, et omnibus orthodoxis ac fidei
cultoribus, ut gentem, quæ ab initio mundi demonum vinculis fuerat obligata,
doctrinis sacris mite et suave Christi jugum credendo subire fecissent. Præcla-
ro Principum documento, bella nonnisi Sacerdorum precibus & comitatu esse ingredienda. Igitur traducto ad Moguntiam per Rhe-
num exercitu, inde per Weteraviam Hassiamque digressus, intra fines
Saxonie Eresburgum, apud nos in prærupto monte castrum, celebre
gentis fano & simulacro Jrmensul, expugnat, ejectoque Saxonum
præsidio, Idolum & fanum subvertit; ac primam istic Christianæ re-
ligionis sedem collocat, ubi gentis superstitio impietatis conventus,
cultumque inanium Deorum habebat celeberrimum. Prætereo hic
quæ scriptores nostri de Idolo Jrmensul, quæ de fano gentis, aut quæ
annales Francorum de miraculo fontis, & aquis sitienti per castra
militi coelitus præbitis, tam copiosè perhibent. Expugnato Eresbur-
go, Carolus ad Visurgim movet, & quæ istic castra præsidiaque Sax-
onum, occupat; inter quæ & Heristallum ad Visurgim in edito
monte castrum reputes, quod primam Episcopi Paderbornensis se-
dem postea esse voluit Carolus. Ac postquam exercitus latè per West-
faliam vagatus terrorem circumtulit, Saxones Carolo se supplices
sistunt, pactique de salute & obsequio Regni Francici, xii. obsides
dant. Quibus confisus Rex exercitum ad Rhenum reduxit. Et quia
eâ expeditione Carolus multos Episcopos, Abbates & Sacerdotes
secum duxerat, uti Ægil Abbas hæc memorat, consultum habuit Rex
intra Luppiam & Dimolam munitioribus locis Sacerdotes relinque-
re, qui rudi populo Christianæ legis doctrinam, per vicos excurren-
do, explicarent, & Baptismi Sacramentum traderent. Inde verisimile
ex tanta hominum multitudine, quæ haud multò post circa fontes
Luppiæ sese ad Baptismum obtulit, extitisse, qui rudimenta Christia-
næ legis didicerint, quæ per Sacerdotes à Carolo relictos, vel com-
mercia cum Hassiæ incolis edocti habere poterant. Hoc salutare,
primæ Christianæ religionis initia per Westfaliam in hac diocesi,
hac prima Caroli expeditione invaluisse, quæ exinde planius cognos-
centur.

Annus

Eresbur-
gum ex-
pugnat.

Relinquit
in West-
falia Sa-
cerdotes
fidem
Christi
propaga-
turos.

Annus Christi 773. 774.

Hadriani Pont. 2. 3.

Caroli M. Franc. Reg. 6. 7.

Carolo in
Italiam
profecto,
Saxones
rebellant.
Ann. Franc.

Sed rerum status adhuc fluctuans abruptusque; quando à tam prosperis initijs Carolus altero mox anno bello Italico avocatus, quod adversus Longobardos, eorumque Regem Desiderium vexatorem Romanæ Ecclesiæ, rogatu Hadriani Pontificis, suscepit. Per hunc Caroli discessum Saxones, factâ procerum conspiratione, Eresburgo Francos ejiciunt. Inde in Hassiam progressi, fines regionis ferro flammâque devastant. Tum Frislarum delati, Basilicam, quam D. Bonifacius construxerat & dedicârat, subjectis ignibus incendere aggrediuntur; tanquam fani sui Eresburgi ruinas ulturi, fontemque Evangelij obstruendi. Verum injectâ divinitus trepidatione, incendiarij ceterique averfi, cœptumque hoc facinus intermittere compulsi, post conquistos ad necem Sacerdotes, turbatosque Christianorum cœtus, cum præda intra suos fines regressi sunt. Quæ ubi Carolo nunciata, jussit exercitum tripartitò ire in Saxoniam. Atque is incendijs & direptionibus vicinas regiones depopulatus, complures etiam Saxonum, qui se in armis obtulerant, cecidit, & cum ingenti præda paulò post trans Rhenum redijt.

Annus Christi 775.

Hadriani Pont. 4.

Caroli M. Franc. Reg. 8.

Sed à Carolo redu-
ce ad fi-
dem &
obsequi-
um redu-
cuntur.
Ann. Franc.
Vetus Poeta.

At Rex ex Italia reversus in Germaniam, irâque justâ plenus ulciscendi perfidiam Saxonum, statuit bello gentem persequi, dum aut victam Christianæ religioni submitteret, aut captam sedibusque suis avulsam (quod Tiberius & Constantinus M. fecerat) per alias regiones dispergeret. Quam in rem Duria conventionem Episcoporum ac procerum totius Franciæ Germaniæque indixit; ex eoque, quòd bellum omnes approbassent, cum exercitu Rhenum transgressus primum Sigeburgum ad Ruram castrum expugnat; ejectoque istic præsidio Saxonum, Eresburgum accelerat. Id quia à Saxonibus destructum erat, reparat munimentis, & præsidio Francorum firmat. Inde ad Visurgim moyens Brunsbergam obsidet, castrum videlicet ex edito monte Huxariæ imminens. Ibi cum in adversa Visurgis ripâ Ostfali Saxones starent armati, Carolo transitum prohibitori; Rex hostes aggressus in fugam abjicit, magnâque cæforum clade obterit. Inde ad Ocrum fluvium ducto exercitu, Hesso dux cum primoribus & Ostfalorum multitudine supplex occurrit Regi; cui postquam obsi-
des

des dederunt,
Mox reflexo ac-
kam ad Luppia-
nonnulli desig-
tentia, haud se-
Inter hæc par-
ad Ludbeki vic-
fra Mindam) d-
cti Franci. Q-
Westfalos con-
ram. His fract-
rant, paciscunt

Jam tota
mabat, in quan-
in Italiam ad
regnum; affe-
cum Saxones
expugnasse, e-
quidem, sed m-
atrociora ma-
tis in Italia tur-
properavit; in-
omnibus com-
præveniens, st-
ad fontes Lupp-
titudinem, m-
num, juvenun-
stianam religio-
Rex ingrati-
mis supplicum
quantum fas
Quamquam m-
tam Regi post-
tempus primo
& fidem denu-
annales perhib-
derum pacton-
omnem mod-

des dederunt, fideiq; Sacramentum jurârunt, recepti sunt in gratiam. Mox reflexo ad Visurgim exercitu, in pagum Buchi (quem locum Bokam ad Luppiam intra diœcesis hujus fines haud procul Delbruggiâ nonnulli designant) Angrivarij convenire jussi: & hi territi Regis potentia, haud secus quàm Ostfali, fidem Carolo jurant, obsidesq; dant. Inter hæc pars exercitus ad inferiorem Visurgim ire jussa; positisque ad Ludbeki vicum castris (quem Lubbeke hodie dum esse volunt infra Mindam) dolo Saxonum castra ingressorum haud levi clade affecti Franci. Quò postquam è vestigio advolârat Carolus, fugientes Westfalos consecutus, ingenti hostium strage ultus est suorum jacturam. His fracti Westfali, haud secus quàm Ostfali & Angrivarij fecerant, paciscuntur, datisque obsidibus & juratâ fide Regi se submitunt,

Annus Christi 776.

Hadriani Pontif. 5.

Caroli M. Franc. Reg. 9.

Jam totam Saxoniam Rex in suam potestatem venisse existimabat, in quam securè Christi religionem introduceret; cùm subitò in Italiam ad Rodgaudum Longobardorum ducem rebellantem, regnumq; affectantem avocatur. Vix dum Alpes transcenderat Rex, cùm Saxones nunciantur per ejus discessum Eresburgum arcem expugnasse, ejecto Francorum præsidio; Sigeburgum oppugnatum quidem, sed militum fortitudine & cœlesti ope defensum; ac longè atrociora machinari, nisi subsidia adsint. Quapropter Rex compositis in Italia turbis, eâ quâ venerat celeritate, ex Italia in Germaniam properavit; indiètoque Wormatiæ conventu procerum, ac bello ab omnibus comprobato, exercitum per Rhenum transmisit; famamq; præveniens, stetit Carolus cum exercitu in visceribus Westfaliæ, atq; ad fontes Luppia castra metatus est: ubi ingentem hominum multitudinem, miserabili supplicum aspectu, virorum, mulierum, senum, juvenum & puerorum occurrentium habuit, ultra ad Christianam religionem ac Baptismum sese offerentium; quos miseratus Rex in gratiam recepit; confususque gentis promissionibus ac lacrymis supplicum, cùm id syncerè eos petere crederet, & per Sacerdotes, quantum fas erat, instrui jussisset, fonte Baptismatis ablui permisit. Quanquam multi ex his simulato fictoque animo id fecerint, qui tam Regi postea, quàm Deo datam fidem fefellerunt. Et verò per id tempus primores quoq; gentis Westfaliæ & Angrivariæ convenisse, & fidem denuo in publico conventu jurasse Regi, satis Francorum annales perhibent; quando imperatos quoque obsides pro ritu fœderum pactorumque post rebellionem dare jussi sunt. Versabat in omnem modum Carolus Saxonum animos, quò ad Christianam religionem

Carolum
ad con-
fessionem
Christi
adduxit.
Luppia
& Lubbeke
loci sunt
in West-
phalia.

Ann. Franc.

Carolus
iterum
rebellan-
tes Sax-
ones bello
domitos
in gratiam
recipit.

religionem amplectendam induceret. Atq; ut Aegil Abbas de hisce expeditionibus scribit, Carolus partim muneribus, partim promissis et persuasionibus, magnâ ex parte Saxonum gentem ad Christi fidem perducere contendit. Et consilia conatusque processissent, si ut populi, ita proceres religionem ante gentis libertatem æstimassent.

Castrum
ad con-
fluentes
Almæ,
Luppia
& Paderæ
fontes
erigit.

Per id tempus iussit Carolus Eresburgum castrum, quod Saxones denuo subverterant, instaurari. Aliud deinde castrum ad Luppiam flumen exstruxit. Et utrumque non modico Francorum præsidio firmavit. At quo loco postremum hoc positum fuerit, dissentiunt Auctores: alij collocant, ubi Glena Luppia miscetur; quidam Lipstadij, quæ urbs istinc nomen Lippia servavit. Verisimilius alij ad confluentes Almæ & Luppia ac Paderæ, atque in veteri Alifonis castelli loco, intra Luppia ac Paderæ fontes, situ, quem natura præmunet, ubi nunc arx ac sedes Paderbornensis Episcopi visitur. Non alius in Westfalia Saxoniave universa locus, in quo Carolus frequentius versatus, aut castra posuerit, aut synodos conventusque populi celebrarit, aut legatos audierit; quam hîc vel ad Luppia, Paderæque fontes, vel horum trium amnium Luppia, Paderæ atque Almæ confluentes. Quare dum annales Francorum scriptoresque veteres Luppia fontes aut Paderbornam memorant, totum illum complexum locorum designari ac plerumque permisceri reputes, quo intra unum leucæ spatium fontes horum amnium & confluentes tanquam in triangulo aspicias. Quanquam Paderæ fontes ob naturæ beneficium ac miraculum, quibus Saxonia Germaniaeque nihil propemodum habet jucundius spectabiliusque, oppido primum, deinde urbe ac metropoli diocesis hujus nobilitati sint. Defenbergam præterea arcem in edito coronatoque monte hac expeditione, eiecit Saxonibus, expugnatam tradit Regino; quemadmodum alias quoque arces & castra aut erepta Saxonibus, aut præsidij firmata perhibent Francorum annales. Sed neque situm horum locorum, fontesque amnium, neque castra arcesque, quales Eresburgum, Brunsberga, Bokka, Defenberga, supra memorata, hîc describere necesse; quod id eruditè explicatæque à FERDINANDO Principe in monumentis Paderbornensibus sit præstitum. Res gestæ horum locorum nudâ narratione proponenda.

Annus Christi 777.

Hadriani Pont. 6.

Caroli M. Franc. Reg. 10.

Ann. Franc.

Anno igitur abhinc proximo, ut ea, quæ superiori anno prosperè coepta erant, confirmaret, Saxonumque animos ad obsequium Francorum, & Christianam religionem componeret; Carolus Noviomago,

viomago, ubi
Paderbornæ t
venisset in co
perit quoque
& Ostfalia co
Westfalorum
consciis ad Si
qua hætenus
Ceteri qui ve
submisere, eo
juratamque fi
exuti, avitis su
nis facta per S
Baptismatis fo
has inter una
præter binos
morat antiqu
Domnus Rex
siam in honore
Chronico ap
DCCCLXXVII
vocatur Patris
Saxones ad bap
multaque milli
et ab illis susce
Christiana fide
populus efficere
populum in f
per id tempus
illorum temp
igitur prædica
parvum Domi
sacris eos serm
dem suscipere
Etas quoque B
et baptizando
las Ecclesias co
fide Christi de
ultra fines suos
Etas pervenit.
potuerunt, tru
irruptio, de
lus præsentib

Abbas de hisce
tim promissis et
fidem perducere
populi, ita pro-
quod Saxones
ad Luppian
orum præsidio
re, dissentiunt
quidam Lip-
similius alij ad
eri Alifonis ca-
natura præmu-
tur. Non alius
is frequentius
e populi cele-
æ, Paderæque
e atque Almæ
resque veteres
m illum comi-
reputes, quo
æ confluentes
ntes ob naturæ
aque nihil pro-
primū, de-
Defenbergam
itione, ejectis
um alias quo-
firmata perhi-
orum, fontesq;
unsberga, Bo-
e; quod id eru-
ipe in monu-
rum locorum

viomago, ubi Pascha egerat, cum valido exercitu Saxoniam ingressus, Carolus
Paderbornæ totius populi Saxonici conventum indixit. Quo cum
venisset in comitatu sacrorum Præfulum ac procerum Franciæ, re-
perit quoque totum gentis senatum populumq; Westfaliæ, Angariæ
& Ostfaliæ convenisse, præter Widekindum, unum ex primoribus
Westfalorum, eorumque Ducem; quod is multorum sibi facinorum
consciis ad Sigifridum Danorum Regem profugerat, quippe omnis,
qua hætenus fatigatus Carolus, rebellionis turbarumque concitor,
Ceteri qui venerant Saxones, summi infimique, se Regis potestati
submisere, eoque recepti in gratiam; sed ea lege, iterum si pactam
juratamque fidem violarent, omni libertate exciderent, bonisque
exuti, avitis suis sedibus ejicerentur. Tum libertas Christianæ religio-
nis facta per Saxoniam, atque ingens rursus hominum multitudo
Baptismatis fonte abluta. Tum constructæ varijs in locis Ecclesiæ; &
has inter una erecta Paderbornæ, honorique Salvatoris dedicata; ut
præter binos Annalium Francorum pervetustos codices, hisce me-
morat antiquum Monasterij S. Galli Chronicon: *Anno 777. fuit*
Domnus Rex Karlus in Saxonia ad Patrisbrunna, et ibi edificavit Eccle-
siam in honore Salvatoris. Et Monachus Divionensis in Cœnobij sui
Chronico apud Lucam Dacherium tom. I. Spicilegij, ad annum
DCCCLXXVII: *Gloriosus, inquit, Rex Carolus venit Saxoniam, loco qui*
vocatur Patrisbrunna: et ibi habuit placitum magnum: et ibi convenerunt
Saxones ad baptismum Catholicum; edificaveruntque ibi Ecclesiam Franci,
multaque millia populorum ibi baptizata sunt, ea conditione à Rege proposita,
et ab illis suscepta, ut abjecto demonum cultu, et relictis patriis ceremoniis,
Christiana fidei Sacramenta susciperent, et Francis adunati unus cum eis
populus efficerentur. Tum denique revocati Sacerdotes, qui rudem
populum in suscepta religione excolerent. Quos inter D. Sturmio
per id tempus à Carolo evocatus adfuit; de quo Ægil Abbas, æqualis
illorum temporum scriptor inspectorque, hæc memorat. *Suscepto*
igitur prædicationis officio, curam modis omnibus impendit, qualiter non
parvum Dominopopulum acquireret. Sed temporibus instabat opportunis,
sacris eos sermonibus docens, ut Idola et simulacra derelinquerent, Christi fi-
dem susciperent, Deorum suorum templa destruerent, Lucos succiderent, san-
ctas quoque Basilicas edificarent. Quo cum multum temporis prædicando
et baptizando cum suis presbyteris peregisset, et per regiones quasque singu-
las Ecclesias construxisset; iterum postea Saxonum gens prava et perversa, à
fide Christi devians, vanis se erroribus implicavit; congregatoque exercitu
ultra fines suos egressa est, et usque ad Rhenum vastando et depopulando cun-
cta pervenit. Cumque inde reversi essent, infesta cade, quoscunque invenire
potuerunt, trucidarunt. Atque hæc illa funesta Saxonum rebellio &
irruptio, de qua proximo anno referemus. Interim confisus Caro-
lus præsentibus, quæ cum Saxonum gente transfegerat, auditisque,

Post quæ
religio
Christia-
na florere
incipit.

Prima Pa-
derbornæ
Ecclesia
erigitur.

B

qui

qui Paderbornam ad illum venerant, Saracenorum legatis, tradiditque per Rhenum, exercitu, rediit in Franciam, eò tum etiam securior, quod Eresburgum, ceteraque quædam castra intra Saxonum fines præsidij Francorum firmata reliquisset; nullâ parte Westfaliæ tum magis excoli cœptâ, quàm quæ à Luppia ad Hassiæ jam Christianæ fines se porrigebat.

Annus Christi 778.

Hadriani Pont. 7.

Caroli M. Franc. Reg. II.

Carolus
adversus
Saracenos
in Hispaniam
motus.

Ann. Franc.
Ægilm. vi.
ta Sturm.

Rebellant
Saxones
auctore
Widukind.

Bellum exinde Hispanicum suscepit Carolus adversus Saracenos, sollicitatum Paderbornæ à legatis. Prosperum id quidem, siquidem superatis Pyrenæis montibus, Pampelonam, multasque Hispaniæ civitates, eiecit Saracenis, expugnavit: at in reditu haud levi clade affectus est intra saltuum angustias à Vasconum gente, quemadmodum hanc cladem Rulandi & tot clarorum militum præfectorumque multis exaggerant annales Francorum. Per hunc Caroli discessum ex Germania, Widekindus è Daniæ latebris erupit, & quas collegerat in Dania & Frisia copias, cum Saxonibus conjunxit, cum quibus deinde ad Rhenum inferiorem furentis in modum, omnia vastando, proruit: si non ad Isalam etiam prius turbata Christianorum sacra, ut scriptor vitæ Ludgeri insinuat. Certè D. Ludgerus de hac furiosa irruptione scribit, Saxones in Cæsaris Insula, ubi sepulchrum D. Suiberti colebatur, barbarum in modum exussisse templum, trucidasse Sacerdotes & Christianos; quos inter tres Westfalorum Satrapas memorat, ob sacrilegium ulticem mox Numinis manum sensisse, ac nullum ex his miserabilius quàm Ogellum Paderbornensem. Interemptis in Cæsaris Insula Sacerdotibus, & cæsis prope ad interneccionem incolis Christianis, Saxones ripam Rheni ascendunt, tentantque Coloniam Rhenum transire, & in ipsam Franciam proruere. Id cum Franci armati non ferrent, movit Duitio prædatorius ille exercitus ad confluentes Mosellæ; quo in transitu totus ille tractus Rheni barbarum in modum vastatus; exusta Ecclesiæ, eversa cœnobia, constuprata sacræ Virgines, trucidati Christiani, nullo ætatis sexusque discrimine, ut Francorum etiam annales perhibent: ut liquide satis constiterit, eos non tam prædandi quàm ulciscendi causa terminos Francorum, qui tum in alteram Rheni ripam cum Christi religione prolati erant, intrasse. Ab Rheno deinde flexo itinere in Hassiam se vertunt, eo furore grassati in Ecclesias, cœnobia, Sacerdotes, ac Monachos, ut omnia istic incendijs & cædibus sint funestata. Ad quam irruptionem Sturmio Abbas, qui à Visurgi se Fuldam receperat, ci iam didicisset eos extrema suo cœnobio intentare, con-

re, consultum
tuor annos isti
portari. Quæ
754. obiisse
martyrium ej
hunc sævum p
per dioccesin

At post
gentis jam tot
les & Aleman
am deinde ex
è vestigio host
vado tanta cla
ad suos redien
schate Herista
porum ac pro
leges sancitæ
perfidia, ferv
tiones ac pre
etisque in cor
nit; quem tr
currentes hab
victor Westfa
uti opinari fa
proceres gent
clementiam
ita in deditio
progressus, A
habuit, qui o
rarent. Quil
hibuit, eò cu
rent. Aderat l
fuis presbyter
australem hu
fos populi co
hilq; aliud pe
cultu, miseri
in opere cum

re, consultum habuit, corpus D. Bonifacii, quod jam per viginti quatuor annos istic quieverat, Hamelburgum ad tutiorem locum transportari. Quæ Chronotaxis ijs favet, qui Bonifacium anno Christi 754. obiisse tradunt, alijs passim ad sequentem annum referentibus martyrium ejus. Ipse Sturmio in Weteraviam profugus discessit. Ad hunc sævum processum rursus prospera Christianæ religionis initia per dioccesin Paderbornensem conturbata sunt.

Annus Christi 779.

Hadriani Pont. 8.

Caroli M. Franc. Reg. 12.

At postquam hæc Carolo renunciata sunt, succensus ira, ob gentis jam toties perfidæ sacrilega facinora, repente Francos orientales & Alemannos pro imperio mittit, qui Saxones insequantur. Aliam deinde ex Francis suis turmam expedit, quæ, ceteris aberrantibus, è vestigio hostem consecuta ad Adranam flumen, adortaque in ipso vado tanta clade sternit mactatq; sacrilegos, vix ut pauci cum præda ad suos redierint. Carolus exinde celebratis Natalitijs Christi & Paschate Heristalli ad Mosam, Duriam contendit, & synodum Episcoporum ac procerum convocat. Multæ in hac (quæ extant) salutares leges sancitæ; simulq; de summa rei, ulciscendâ nimirum Saxonum perfidiâ, ferventibus omnium animis actum. Ad quorum cohortationes ac preces Carolus cum exercitu Rhenum transmittit, adlectisque in comitatum Episcopis & Sacerdotibus, ad Luppianam pervenit; quem transgressus, ad Bocholdiam armatos Westfalos sibi occurrentes habuit. His ad primum congressum foedè pulsus fugatisq; victor Westfaliam ingreditur, circumspectoque Mimigardevordia, uti opinari fas erit, opportuno loco, ubi Episcopi sedem collocaret, proceres gentis advocat; exprobratque perfidia, cum supplices ad clementiam appellarent, obsides dare jussit, & juramentum dicere; ita in deditionem & gratiam recepti. Inde cum exercitu ad Visurgim progressus, Angrivariorum & Ostfalorum primores obviam missos habuit, qui obsides darent, & Sacramentum fidei pro tota gente jurarent. Quibus Rex placatus, militem à vindictis prioris injuriæ inhibuit, cò cumprimis, quòd libertatem Christianæ religionis reciperent. Aderat hac expeditione à Carolo evocatus Sturmio Abbas cum suis presbyteris & religiosus viris, qui priorem Evangelij culturam per australem hujus diocesis partem repetere aggressus, colligere dispersos populi cœtus, ordinare Ecclesias, & Baptismo ablucere cœpit, nihilq; aliud per se & suos contentius egit, quàm ut abjecto idolorum cultu, miseri ac cæci ad Christi & veri Numinis sacra transfirent. Quo in opere cum jam senio etiam præfractus esset, cœpit gravi morbo

Saxones
cæduntur
à Francis.
Ann. Franc.

Recipiuntur in gratiam à Carolo Rege.

S. Sturmio post felices plurimum annorum labores obiit.
Agil in vita.

tentari; quod ubi compertum Carolo, iussit Eresburgi quiescere, addito etiam Wintero medico suo, qui valetudinis curam haberet. Tam carus Regi erat Præsul, in quo D. Bonifacii, cuius tot annis discipulus fuerat, spirabat fervor in conversione barbararum gentium; ob quam relictâ etiam Fuldenſis cœnobij præfecturâ ultro se Carolo adjunxerat, non dedignatus, etsi è primaria Noricæ gentis nobilitate oriundus esset, circuire vicos, docere rudem populum, & baptismo neophytos abluere. Increſcente morbo Fuldam delatus hoc anno finem innocentis vitæ & laboris habuit, famâ sanctitatis apud posteros relictâ, quem Fuldenſes primum Abbatem sortiti, & cum Bonifacio primum cœnobij conditorem venerantur. Dignus etiam quem Paderbornenses inter Apostolicos hujus diœcesis viros & doctores gentium colant; perinde ut à scriptoribus etiam olim Apostolus Saxonix est appellatus.

Annus Christi 780.

Hadriani Pont. 9.

Caroli M. Franc. Reg. 13.

Annal.
Franco-
rum.

Synodus
Lippien-
sis, seu Pa-
derbor-
nensis II.
Acta Con-
cil. general.
Regino.
Grantzius
Gobelinus.
Initia
quorun-
dam Epi-
scopatu-
um Sax-
onicorum
ad hunc
annum
à nonnul-
lis revo-
cantur.

Hoc felici rerum successu provocatus Carolus, tanquam modò Saxoniam terrore armorum victam, ultroq; se religioni Christianæ dudentem possideret, proximo abhinc anno octogesimo supra septingentesimum, sub initium veris, in Saxoniam cum exercitu acce-
leravit. Nihilque in primo accessu intra fines Westfalix antiquius habuit, quàm ut Eresburgum arcem inviseret, in qua primam religionis sedem posuerat, sub tutelâ Francici præsidij. Eresburgo ad fontes Luppix movit, ubi castra metatus stativa habuit. Sunt, qui ingentem rursus hominum turbam se ad Baptismum obtulisse scribant. Quanquam Paderborna ex eo anno multò celebrior synodo Episcoporum ac procerum, quam Lippiensem appellant scriptores, in qua de Episcopatus quibusdam ordinatum, & de Catholica religione firmandâ actum. Sanè Mindensis, Halberstadiensis, aliæque Ecclesiæ ad hunc annum exordia suorum Episcopatuum referunt; quemadmodum Gobelinus, celebris inter nostros scriptor, primordia Paderbornensis Ecclesiæ nostræ eodem revocat. *Erexit Carolus, inquit, quandam Ecclesiam in Paderborna, quam commisit Episcopo Witzzeburgen-
si respiciendam, donec de Episcopo posset eidem loco tutò providere. Et hæc Ecclesia incepta est anno Domini septingentesimo octogesimo.* Et quid verisimilius? quàm ei parti Saxonix prospexisse primùm de Pastore, quæ prima inter ceteras D. Sturmionis operâ, baptizatis tot hominum millibus, Christi fidem amplecti cœpit; & in quam ex vicina Christianaque jam Hassiâ Sacerdotum & Monachorum operæ sub-

mitti

mitti poterant
piam, Visurg
Quamquam p
castro ad Visu
mum Heristal
tione & hiber
Eresburgum in
Lippiensis Syn
interciderunt.
Visurgim duxi
gente transact
ceres populum
stiana religione
primum obtu

Ar

Rem C
ordinatam ra
nem suscepit,
fice de Episco
conferret, offe
votam. Pascha
Pipino & Ludo
nihil impensu
das res sacras c
Vix dum
jecto ad Colo
Luppix ducit
Francorum sc
onia proceres
buscum extre
rolo Episcopi
regia Rempub
bornensis hab
curiâ ad nos n
magnam æsta
Hunnorumqu
ad Carolum n
tiâ; vidissequ

mitti poterant; quæq; prædijis castrorum Francicorum inter Lup-
piam, Visurgim & Dimolam ante alias tuta ac præmunita erat.
Quamquam prima Episcopi sedes non Paderbornæ, sed Heristalli in
castro ad Visurgim collocata sit. Unde Episcopi Paderbornenses pri-
mum Heristallenses dicti feruntur à nomine, quod postea loco à sta-
tione & hibernis Caroli inhæserit; haud secus quàm Sturmioni
Eresburgum intra fines hujus diocesis sedes data fuit. Cetera hujus
Lippienſis Synodi acta, ut aliorum complurium, temporum injuriâ
interciderunt. Sacris civilibusq; per Westfaliam constitutis, Rex trans
Visurgim duxit exercitum, pari sollicitudine cum Orientali Saxonum
gente transacturus. Quam in rem ad *Ocrum fluvium eorum pro-
ceres populumq; convenire imperavit: ubi inter cetera ita de Chri-
stiana religione actum, ut magna gentis turba sese in Horheim ad Ba-
ptisimum obtulerit, quam & salutari fonte ablui permisit.

Prima
Episcopi
Pader-
born. Se-
des Heri-
stalli fuit.

*al. Oba-
crum.

Annus Christi 781. 782.

Hadriani Pontif. 10. 11.

Caroli M. Franc. Reg. 14. 15.

Rem Christianam simul & publicam bene jam in Saxonia
ordinatam ratus Carolus, alteram hoc anno Romam proſectio-
nem suscepit, ut inter cetera regni sui negotia cum Hadriano Ponti-
fice de Episcopatibus à se institutis, & de Episcopis imponendis
conferret, offerretq; jam omnem Saxoniam Christo, ac D. Petro de-
votam. Paschate cum Pontifice celebrato, inunctisq; duobus filijs
Pipino & Ludovico in Reges, Carolus in Franciam redijt; atque inde
nihil impensius habuit, quàm in Saxoniam se conferre, ad ordinan-
das res sacras cum Pontifice pertractatas.

Carolus
M. Ro-
mam ad
Pontifi-
cem pro-
ficiscitur.
Ann. Franc.
Auctor vita
Caroli.
Poeta ano-
nymus.
Regino.

Vix dum annus 782. per verum tempus se aperuerat, cum tra-
jecto ad Coloniam Rheno, omnem Francorum exercitum ad fontes
Luppiaë ducit; ubi castris positis, conventum indixit, quem nonnulli
Francorum scriptores generalem appellant; tanquam universi Sax-
oniae proceres ex Westfalia, Angaria & Ostfalia, convenerint, qui-
buscum extremum Carolus pertractarit. Et adfuisse scribuntur Ca-
rolo Episcopi cum Sacerdotibus, referturque ille plenus majestate
regia Rempublicam ordinasse: licet acta Synodi (quæ tertia Pader-
bornensis haberi potest) aut temporum injurijs, aut scriptorum in-
curiâ ad nos non pervenerint. Certè dum ad fontes Luppiaë Carolus
magnam æstatis partem agit, accessere Sigefridi Danorum Regis
Hunnorumque legati, quos Caganus & *Jugurruſ gentis Principes
ad Carolum miserant. Ita rursus celebris Paderborna Regis frequen-
tiâ; vidissetque Francos haud secus quàm Romanos ad Alisonem &
hos

Conven-
tus ac Sy-
nodus Pa-
derbor-
nensis III.

*al. Vignu-
rus.

hos Luppiæ Paderæq; fontes de summa rei tractare; atque ut Cæsares Romani bella, ita Carolum Regem Christianæ religionis salutaria consilia conventusque populi agitare. Capiebatur Rex loci amœnitatē, agrorum fertilitatē, & fontium salubritatē. Et poterant Carolum non dissimilia Paderbornæ, quæ Aquisgrani oblectamenta invitare; quòd in tota Saxonia Germaniaq; non repertus locus, quem natura fontium è terra profilientium multitudine, & aquarum salubritate amœniorem dederit. Cœpit à frequentia hac accessuq; Caroli Regis vicus circa Paderam excoli in oppidum, in quod Carolus Episcopi sedem transferret.

Francorum
passim à Saxo-
nibus
cladem

Multorum
rebellium
supplicio
Carolus
ulciscitur.

His jam pacatè prosperèque ad fontes Luppiæ transactis, relictisque Sacerdotibus & Pastoribus, qui rudem populum Christianam legem docerent, Carolus cum aula & exercitu in Franciam se retulit; tanquam securus de Saxonia regno Franciæ partā; nescius interim, quæ tempestas superioribus multò sævior immineret. Vix dum enim transmissio Rheno è Westfalia excesserat Rex, cum Widekindus è Dania Nortmannorum copiis instructus in Saxoniam advolat, concitatoq; procerum & populi animos ad defectionem compellit. Fortunā etiam adjutus, majores Spiritus gerit: nam quas Carolus Adalgiso, Geilone & Wolrado ducibus miserat copias adversus Sorabos Slavosque, Saxonum fines transgressos ac depopulatos, eæ ducum temeritate Visurgim transgressæ in Widekindum movent, quem haud procul Mindā rebellium suorum castra posuisse didicerant. Conserto præcipitantiùs quàm cautiùs prælio, cæduntur fœda clade Franci; interempti legatorum duo Adalgisus & Geilo: Comites quatuor: ex nobilitate procures xx. ceterorum haud levior jactura cædesque. Quæ ubi ad Carolum relata sunt, exacerbatus exercitum per omnem festinationem contrahit, Rhenumque ac Visurgim transmittit, castris ad Aleram fluvium positis; ubi accitis ad se primoribus Saxonum, in auctores defectionis inquirat. Et hi cum Widekindum auctorem concitoremque proclamarent, ad Nortmannos rursus profugum; non acquievit Rex; & quatuor millia quingentosque rebellium Saxonum, qui Widekindo se junxerant, uno in loco super Aleram flumen unaque die capite plecti jussit. Locus supplicij Ferde consignatus in annalibus Francorum, quem haud multo post sedem Episcopi Verdensis esse voluit. Durum & inexpectatum à miti Rege judicium, quod perfidia gentis toties perjuræ expressit, ceteris in exemplum, ne clementiam toties expertam impune ludificarent. Quibus in præsens peractis, quòd annus in hyemem processerat, Rex Theonis villam cum milite concessit ad hiberna, ubi & Natalem Christi & Pascha ritu Christiano coluit.

Annus

Exercita
exacerbavit Sax
trema jam velu
kindo. Is per in
Wigmodiā, Lu
am aut trucidat
procellā multo
ræ gentis terro
ptaque messis

Ad hanc
rolus, abrupto
Calend. Maji a
Westfaliam pro
cis montibus c
fi Carolus ausu
confidebat, vin
in montes Teu
Varum, ipse W
acerrimo cong
numera Saxon
paucos admo

Quæ tam
nos eò impulit
riā, ædem sacr
appellata est:
ficiū, ut Cran
piti prælio adf
ad Crantzij æt
fu, multisque c
tit; & quò, ut f
nis populi sup
num Christi r
hæresis ea Con
rupit, & peregr
rum pietas. Ip
Dehtmoldiam
exhibet. Adeo
etiam Caroli M
non minùs qu

Annus Christi 783.

Hadriani Pont. 12.

Caroli M. Franc. Reg. 16.

Exercitatus à Carolo in rebelles severitas, non tam pacavit, quam exacerbavit Saxones; totamque rursus gentem concivit ad arma, extrema jam velut ex desperato tentaturam. Ac nemo furiosior Widekindo. Is per inferiorem Saxoniam ac Frisiam effusus, Willehadum Wigmodiam, Ludgerum è Frisia ejecit: Ceteri Sacerdotes per Trentiam aut trucidati, aut conquisiti ad necem, aut depulsi in exilium; quâ procellâ multorum Christianorum sanguine litatum. Et hic barbaræ gentis terror Sacerdotes quoque harum regionum perculit; cœptaque messis sacra rursus turbata est.

Ad hanc rebellionis famam sævitiamque Saxonum exitus Carolus, abrupto properè luctu Hildegardis conjugis, quam pridie Calend. Maji amiserat, Rhenum cum exercitu transgreditur, atque in Westfaliam properat. Jam Widekindus, Visurgi trajecto, in Teutonicis montibus cum Saxonum exercitu stabat, certus prælio decertare, si Carolus ausurus esset. Adeo superiori ad Mindam victoriâ inflatus confidebat, vinci à se Francos posse. Nec segnior Carolus exercitum in montes Teutonicos educit; eademque in planitie, quâ Arminius Varum, ipse Widekindum ad Dehtmoldiam assequitur; prælioque acerrimo congressus prope ad internecionem delet; quando ex innumera Saxonum multitudine, ut Francorum annales perhibent, paucos admodum fuga cum Widekindo servavit.

Quæ tam illustis victoria primos eorum temporum Christianos eò impulit, ut haud procul à loco prælij, gratâ in Deum memoriâ, ædem sacram in monte construxerint, quæ capella divini auxilij appellata est: Vulgus *Montem sancti adjutorij* dixit, ob cœleste beneficium, ut Crantzius memorat, quo Deus pugnanti Carolo in anticipati prælio adstitit. Monumentum sanè omni tropæo illustrius, quod ad Crantzij ætatem cultu religionis, & vicinorum populorum accessu, multisque cœlestibus beneficijs, ac miraculis conspicuum perstitit; & quò, ut fasti perhibent, ex urbe Tremonienfi frequens quotannis populi supplicatio ducta, atque ab omni retro memoriâ ad annum Christi 1548. continuata est. Post quæ deinde tempora, quia hæresis ea Comitatus Lippienfis loca Majorumque religionem corripit, & peregrè eò venientes ludibrijs divexavit, intermissa majorum pietas. Ipsa deinde ædes sacra, quæ in monte S. Antonij, inter Dehtmoldiam & Osterholtium, monstratur, collapsa, nil nisi rudera exhibet. Adeo hæresis non modò sacrorum monumenta, sed ipsa etiam Caroli M. tropæa è conspectu posterorum sustulit, antiquitatis non minùs quàm religionis perturbatrix.

Widekindum in Saxones sævitiam

Ann. Franc. Vita S. Willehadus à Phil. Casare edita.

Carolus memorabili victoriâ com-primis,

A primis Saxonie Christianis, erecto Sancti adjutorij Sacello, celebrata.

Sed

Annus

Carolus
Pader-
bornæ
exerci-
tum refi-
cit.

Sed ad Carolum redeamus. Is à prælij loco Paderbornam re-
gressus, castrisque circa fontes Luppia & Paderæ explicatis, fessum
attritumque reficiebat militem; dum ex Francia altera pars exercitus,
quam iteratis nuncijs præstolabatur, accederet. Inter hæc Widekin-
dus ex Saxonum, Frisonum, & Septentrionalium populis recentem
exercitum contraxerat, castris haud procul Osnabrugo ad Hasam
flumen firmatis. Id postquam renunciatum est Carolo, motis Pa-
derbornæ castris, festinavit in hostem, cōque citior, quod jam copijs
ex Francia expectatis confirmatus esset. Ac postquam ad Hasam in
mutuum conspectum venere, & Carolus Francos, Widekindus Sax-
ones in aciem composuit, uterque ducis & militis fortissimi munere

Alteravi-
ce cum
Widekin-
do victo-
riose con-
greditur,
Eginardus in
vita Caroli.

functus est. Decertatum acri prælio. Victi fugatique ad extremum
Saxones. Cæsa innumera barbarorum corpora, direpta spolia, ma-
gna captivorum turba abducta. In utroq; prælio Carolus ante aciem
stetit, victorq; pugnavit, uti Eginardus scribit. Utrumq; ad omnem
posteritatem memorabile prælium, quorum alterum *juxta montem,*
qui Osneggi dicitur, in loco Theotmelli nominato: alterum apud Hasam
fluvium, et hoc uno mense, paucis quoque interpositis diebus commissum
est. His duobus præliis hostes adeo profligati ac devicti sunt, ut ulterius Re-
gem neque provocare, neque venienti resistere, nisi aliqua loci munitione
defensi auderent. Ita debellatis per Westfaliam hostibus, Carolus ab

Et pacem
Westfalie
adfert sta-
bilitque.

Hasa flumine ad Visurgim cum exercitu castra promovit; transitoq;
Visurgi, ad Albim usque flumen progressus, victoriam terroremque
circumtulit. Inde trans Rhenum Heristallum se ad hyberna recepit;
ubi Natalis Christi dies, & Pascha peractum. Annus, si quis alius,
Saxonie felicissimus; quo, debellatâ superstitione, Christi religio
triumphare cœpit; quantumque hætenus perfida & perjura gens
pro libertate depugnavit, tantum libertas Christianæ religionis se
extulit. Nam ab his prælijs, quæ cœlesti magis auxilio & beneficio,
quàm humanis viribus adscribuntur, cœpit Carolus fana demoliri,
aras impiorum sacrificiorum subvertere, Idola comminuere, om-
nemque superstitionis cultum eliminare: & qui Saxoniam jure
belli sibi vindicabat, cœpit jura populo præscribere, & regno Franci-
co regionem accensere; ut jam *unus populus*, quemadmodum Egi-
nardus perhibet, Saxones & Franci censerentur.

D. Mei-
nulphevi-
tæ initia.

Ad hæc tempora, quibus Carolus M. frequenter Paderbornam
invisit, referre visum est, quæ Auctores de ortu D. Meinulphi & ma-
tre tradiderunt. Natus est is inter bella Caroli cum Saxonibus,
novum postea sanctimonie sidus inter Westfalos conspiciendus;
quamvis non nemo ortum ejus supra ad annum 777. retulerit. Ve-
rùm cum anno 847. è vita abiisse dicturi simus, ne vitam longius
quàm verisimile sit, extrahamus, natalis & vitæ ejus exordia hisce
temporibus assignare placuit, quæ Caroli quoque in hunc puerum
benefi-

beneficentia illu-
fisset patrem, vi-
rum; mater, quæ
vitæ illud genus
functi conjugis
quidem honesta-
vim stupro com-
corruptoris ma-
dolor inter lacr-
mul & vindicta
Meinulphum p-
vultu alebat, in c-
latis, multumque
pit; idque sollicit-
neratus fonte ba-
quem Carolus
Sacerdotibus co-
maturior, ab Ha-
scriptus, præclar-

Anno hoc
ut primum ver-
am, ad belli reli-
trans Visurgim
Quare exercitu
Rhenum tradu-
peragrat vastato-
cula, & factione
furgim inferior
res Saxonie Re-
am se porrigit
profugusq; exp-
mannos latitan-
lio prohibitus
bus. Igitur refle-
movet; filio in-
stere jussu. Pro-
gressus in cam-

beneficentia illustra fecit. Nam cum per necessitatem mortis amississet patrem, virum è primâ Westfalix nobilitate opulentum & clarum; mater, quæ Christianis sacris jam imbuta erat, vidua mansit, vitæ illud genus certo pioque animo complexa: ad quam dum defuncti conjugis frater accederet, homo superstitione paganus, specie quidem honestatis & solatij, re autem libidinis explendæ causâ, per vim stupro comprimit. Quod facinus averfata mulier, ut primum corruptoris manus evasit, è vestigio Carolum Regem adit, & quæ dolor inter lacrymas dictabat, libera voce proloquitur, tutelam simul & vindictam à Rege petendo. Utq; Regis animum inflecteret, Meinulphum puerum, quem triennem, aut quadriennem liberali vultu alebat, in conspectum Regis secum adducit. Annuir Rex postulat, multumque injuriæ condolens, Meinulphum in tutelam suscipit; idque sollicitè statim agit, ut puer sacro nondum lavacro regeneratus fonte baptismatis ablatur. Prona ad hoc mater filium offert, quem Carolus ipse sponfor è fonte baptismatis sustulit, & impensè Sacerdotibus educandum commendavit; qui exinde per ætatem maturior, ab Hathumaro Episcopo literis excultus, & in Clerum adscriptus, præclaræ indolis & sanctimonix speciem dare cœpit.

Annus Christi 784.

Hadriani Pont. 13.

Caroli M. Franc. Reg. 17.

Anno hoc Christi octogesimo quarto supra septingentesimum, ut primum veris opportunitas adfuit, festinavit Carolus in Saxoniam, ad belli reliquias comprimendas, totamque gentem, quantum trans Visurgim ad Albim usque ripas incolit, armis subigendam. Quare exercitu ad Lippenheim, seu ad ostia Luppix influentis in Rhenum traducto per flumen, primorum latè Westfalorum pagos peragrat vastatque; explorando simul, an uspiam rebellium receptacula, & factionum capita reperirentur. Purgatâque Westfaliâ, ad Visurgim inferiorem castra movet, transiturus ad Albim, & Aquilonares Saxonix Regiones, quibus in Transalbianos, Holsatiam & Daniâ se porrigit; quod ex ijs oris Widekindus se infestus effunderet, profugusq; ex proximis prælijs crederetur in Transalbianos & Northmannos latitare, ad novas turbas conflandas: Verum ab hoc consilio prohibitus est, fœda pluvijs anni parte, & aquarum inundationibus. Igitur reflexo in Orientem expeditionis consilio, in Thuringiam movet; filio interim Carolo cum parte exercitus in Westfalia subistere jussit. Prospera per ætatem utriusque expeditio. Nam Rex progressus in campestria Saxonix, ubi hæc Albi & Salæ fluminibus ad-

Ann. Franc.
Carolus
rursum
Saxoniam
ingreditur.

Ex eaque
excedens
filium
Westfalix
præfatum
relinquit.

C

jacet.

jacet, Sclavos compressit, & Saxones Orientales in fidem arctius astrinxit. Inde reducto ad Rhenum exercitu, Wormatiæ confedit. Caroli filius cum inter Luppiam & Ruram ageret, & in pagum Draigin, quem Dreni alij vocant, iter ad Luppiam intenderet, rebellium Westfalorum copias occurrentes habuit, quibuscum equestri prælio commissus, felici eas dimicatione magnâq; clade obtulit, exteris, qui se junxerant, in fugam actis dispersisq;. Inde Victor se Wormatiam ad patrem contulit.

Regressus
deinde
hyberna
in Dice-
cesi Pa-
derborn
habet.

Nec Carolus diu Wormatiæ quietus: nam cum didicisset Westfaliam adhuc ex rebellionis incendio fumare, Widekindumque inter Transalbianos oberrare, non sine metu novæ concitationis, anno licet in hyemem prolabente, cum exercitu in Westfaliam properavit, certus hyberna inter Saxones agere, ne quid Widekindus Saxonesq; turbare auderent. Quam in rem montes Teutonicos ingressus, castra ad Ambram, in pago Huettagoe, ac juxta castrum Saxonum, quod Schidrobürgum dixere, posuit, ac Natalem Christi, in vico Luidi, quod Lude oppidum est, celebravit. Omnia hæc loca intra diœcesin Paderbornensem: conspiciunturque adhuc vestigia castrorum ad Schidram, quæ videre mihi licuit; ut vel inde Schiræ vel Schidrae in tutiori Saxonum munimento sedem Episcopi designasse Carolus videri possit inter Angrivarios. Quæ pars diœcesis vicis & incolis antiquitus cultior fuit; monstraturque haud procul ab Ambrâ, quæ nunc Emmera dicitur, in edito monte aliud castrum Saxonum Harmesburgum, quod Arminij Cheruscorum ducis & Vari debellatoris tradunt. Rudera, vallorumque ruinas, & ad latus montis oppidi vestigia videas, utrimque istic claustra montium, Ambrâ per valles & agrorum planitiem interlabente. Ad Ludam etiam Pymontani fontes & acidulae, naturæ beneficio & medicorum artē celebrēs, cuiusmodi loca Carolus ad cultum urbium incolarumq; amare visus.

Annus Christi 785.

Hadriani Pontif. 14.

Caroli M. Franc. Reg. 18.

Atque hic dum Carolus ad Ambram castra habuit, populabundus Remam ad confluentes VVernæ & Visurgis accessit; tanto etiam cupidiùs, quòd Remam Pipini Regis Patrique castis ac memoriâ celebrem didicerat, certus istic per Visurgim transportare exercitum ad Albim inferiorem. Obstitit consilio temporis asperitas, & hyemis pluvij aquisq; foeda. Quare reflexo itinere per diœcesin Eresburgum movit; quâ in arce, cui Ægil urbem adjicit, hyberna delegit, evocatis uxore Fastrada & liberis, annonâque ex Francia per Rhenum

Rhenum adve-
lebravit, quantu
Paschate decorat
Paderbornensem
ma per Saxonian
no, qui Saxonian
borna ex synodo
mem cum exerc
peragrasset, terro
ulla Saxonian par
etare auderet: C
ceres, quàm Saxo
censebantur) or
jussit; quò & ip
cessit. Hac in Sy
submisit, & lib
Tum Carolus, c
regiâ imponere.
Atque hoc anno
statem Osnabru
dum (qui jam
Mindensis Heri
Hildegrium,
tem, aliæ alios
derbornensis Ec
missa, dum de c
Episcoporum P
ordiemur. Eo
trademus, quò
Albim hoc ann
et si scriptores in
de de ijs bellis a
trans Albim ger
nomine censeb
cico imperio;
adeo ad extrem
oniæ & libertas
Widekindi ad f
post solutam P
exercitu, ad pag
nenburgensi (c
Widekindo, qu
ducem versari o

Rhenum advectâ. Ibi per hyemem Carolus substitit, & Pascha celebravit, quantumque Ludam Natali Christi, tantum Eresburgum Paschate decoravit: utrumque verò locum Carolus intra diœcesin Paderbornensem descripsit; quæ vel inde illustrior etiam, quòd prima per Saxoniam hyberna Rex apud nos delegerit. Sed hoc ipso anno, qui Saxoniam tandem optatissimus illuxit, multo illustrior Paderborna ex synodo, quam Carolus indixit. Nam postquam per hyemem cum exercitu omnem prope Westfaliam regionem vastando peragrasset, terrore per rebellem maximè gentem circumlato; nec ulla Saxoniam pars superesset, quæ imperium dominantis Regis detrectare auderet: Carolus Paderbornam tam Episcopos & Franciam proceres, quam Saxoniam gentis primores (qui ex Satrapis de nobilitate censebantur) omnemque populi senatum Paderbornam convenire iussit; quò & ipse regiâ maiestate & fulgore exercitus conspicuus accessit. Hac in Synodo juratâ fide, gens omnis imperio Francico se submitit, & libertatem Christianam religionis constanter recepit. Tum Carolus, quos evocarat Episcopos, suis sedibus cum potestate regiâ imponere, alias diœceses circumscribere, & Pastores evocare. Atque hoc anno ab hac synodo post longam discussam belli tempestatem Osnabrugensis Episcopatus Wihonem, Bremensis Willehadum (qui jam ab exilio redux Carolum Eresburgi convenerat) Mindensis Herimbertum, Verdensis Suitbertum, Halberstadiensis Hildegrium, Mimigardevordensis Bernardum religiosum Abbatem, aliam alios Pastores aut accepere, aut recepere. Tum & Paderbornensis Ecclesiam vicaria cura Herbipolensi Episcopo est commissâ, dum de certo Episcopo provideret Carolus. Atque inde jam Episcoporum Paderbornensium res gestas cum Vicario Episcopo ordiemur. Eoque certius etiam religionis Christianam progressus trademus, quòd bellum Saxonicum intra Rhenum, Visurgim & Albim hoc anno post decimum tertium annum finitum sit. Nam et si scriptores in trigessimum tertium annum illud extrahant; id exinde de ijs bellis accipias, quæ gessit contra Transalbianos, ac ceteras trans Albim gentes, Danos, Sorabos, Wilfos, & quotquot Sclavorum nomine censebantur barbari, infesti semper Saxonibus, qui aut Francico imperio, aut Christianam religioni se submitterant, quibuscum adeo ad extremos vitæ dies Carolo bellum fuit. Ceterum pax Saxoniam & libertas Christianam religionis magis confirmata stabilitaque Widekindi ad sacra transitu. Quam in rem Carolus hoc ipso anno, post solutam Paderbornensem synodum, transmissis per Visurgim exercitum, ad pagum Bardegau, urbemque tum nobilem in agro Lunenburgensi (quam ceteri Bardewicum dixere) profectus, ut cum Widekindo, quem inter Transalbianos apud Albionem ejus gentis ducem versari didicit, transigeret. Ibi igitur, ut Francorum annales

Synodus
Pader-
born. IV.
à Carolo
celebrata.

Widekin-
dus Dux
Saxonum
fit Chri-
stianus.

Annal.
Eginardi.

Carolus
Saxoniam
in Dicece-
ses & pro-
vincias di-
stinguit.

perhibent, audiens *Widekindum* et *Albionem* esse in *Transalbinâ Sax-
onum* regione, primò eis per *Saxones*, ut omiſſâ perfidiâ ad suam fidem ve-
nire non ambigerent, suadere cepit. Cumque ipsi facinorum suorum sibi con-
scii, Regis fidei se committere dubitarent, tandem acceptâ ab eo, quam opta-
bant, impunitatis sponse, atque impetratis, quos sibi dari præcabantur
sue salutis obsidibus, quos eis *Amalwinus* unus *Aulicorum* à Rege missus
adduxerat, cum eodem ad ejus præsentiam in *Attiniaco* villâ venerunt,
atque ibi baptizati sunt, incredibili totius *Franciae* & *Christianorum*
per *Saxoniam* gaudio. Tum verò, ut auctor vitæ *Caroli* memorat,
Saxonia tandem subacta; quam exinde idem *Carolus* more *Roma-*
norum in provincias redegit, & inter *Episcopos* certo limite diste-
minavit, singulis suas dioceses certis limitibus circumscribendo,
largéq; dotando, ut supra ex diplomate *Verdensi* vidimus. Post *Epi-*
scopos & *Sacerdotes* introductos, singulis provinciis duces milita-
res, *Comites* juris dicendi causâ, *Marchiones* limitum custodes, ce-
terique præfecti ac ministri impositi. coepitque religio *Christiana*
tanquam cum aureo pacis & felicitatis seculo florere, populis uñdi-
que ad Baptismi fontem & *Christianorum* sacra confluentibus; qui
exutâ sensim barbarie, *Christianisq;* legibus mansuefacti, miti *Chri-*
sti jugo præfracta colla submisere. Visaq; *Saxonia* non minus, quàm
Francia & *Anglia* olim ex eadem gente barbarâ, perfidiam, impieta-
tem & pertinaciam superstitionis in constantiam fervoremque reli-
gionis commutare. Inde nunc diocesis *Paderbornensis*, haud secus
quàm ceteræ *Carolinæ*, *Sacerdotum* operâ liberè exulta, certa etiam
& illustriora præfulum suorum exordia percenset.

VICARIUS ANTE HATHUMARUM PADERBORNENSIS EPISCOPVS.

Cura
Dicecesis
Paderb.
Episcopo
Herbipo-
lensi com-
mittitur.

Priusquam *Hathumarus* primus certusque *Episcopus Paderbor-*
nensi Ecclesiæ imponeretur, cura administratioque descriptæ
diocesis, populorumque eam incolentium, commissâ fuit *Herbipo-*
lensi Ecclesiæ *Episcopis*, qui eam *Vicario* munere ad *Hathumari* in-
gressum administrârunt. Id cum certâ majorum fide accepimus, tum
Jdo presbyter, libro de translatione *S. Liborij*, quem rogatu *Bisonis*
quarti *Episcopi Paderbornensis* conscripsit, ex viva eorum tempo-
rum memoria luculentè testatur. Inter omnia enim, inquit, loca con-
stituendis principalibus Ecclesiis in hac, de qua loquimur, provincia designa-
ta, *Paderbornensis* sedes speciali quadam dignitate præcellit; eoque *Carolus*
M. inter

M. inter primas c
Episcopi sedem c
in quo tot synod
opportunitate ad
imbutæ, & Mona
conjuncta esset,
Sacerdotes & Mo
regionem. Pergit
sis Ecclesia sedes Ep
benedictionis aucto
Præfulum cujusda
Wirtzburg appell
vitæ Meinwercei, i
tus regionis situ, f
desideres ubertate
moratus: positusq
magno erga Deum
magis Ecclesiastico
factæ conversionis
pauci, locum eund
Post illos idem de
imposito, scribit
Acciditque Eccle
Carolus M. eâ te
singulis locis Ep
Bernardum quem
primus ejus loci f
burgi & Schidrae

At nunc ma
nensi Ecclesiâ vic
Episcopum nostru
Meinwercei, & *
Herbipolensibus
nominato; ceteri
suum Episcopo id
ptorum, qui Buro
dunt. Hi verò Au
gensis, Albertus S
rologio, Bollandu
nihil verat, quo m
obsides accepti, l
nam dari potueri
Clerum adscripti

M. inter primas dioceses à se descriptas constitutaque Paderbornæ Episcopi sedem collocavit: seu loci amœnitatem & celebritatem captus, in quo tot synodos & conventus Principum habuit: seu vicinitatis opportunitate adductus: quod Hassiæ jam antè Christianis legibus imbutæ, & Monasteriis cœtibufq; Sacerdotum florenti, Paderborna conjuncta esset, atque ex Hassia & Thuringia Sturmionem ceterosq; Sacerdotes & Monachos sæpius introduxisset in Paderbornensem regionem. Pergit deinde Jdo presbyter. *In hoc igitur loco Paderbornensis Ecclesiæ sedes Episcopalis, tam Imperatoria sanctione, quam Apostolicæ benedictionis auctoritate, primitus constituta fuit, et aliquamdiu tuitio Præsulum cujusdam castelli Orientalis Franciæ, quod sermone barbaro Wirtzburg appellatur, commendata permansit.* Eadem retulit auctor vitæ Meinweri, idemque vetustus scriptor: Carolus, inquit, delectatus regionis situ, fontibus, agris, omnique, quam cum cultu humano desideres ubertate, pro publicis disponendis negotiis inibi sæpius est moratus: positisque regali magnificentiâ principalis Ecclesiæ fundamentis, magno erga Deum dilectionis suæ indicio talem locum jure belli acquisitum magis Ecclesiastico, quam proprio deputavit servitio. Cum autem noviter factæ conversionis messis multa, novellæ verò plantationis operarii essent pauci, locum eundem tuitio Præsulum Wirciburgensis Ecclesiæ commisit. Post illos idem de vicario hoc munere, Episcopis Herbipolensibus imposito, scribit Gobelinus noster, Crantzius, & complures alij. Acciditque Ecclesiæ Paderbornensi, quod Monasteriensi. Nam cum Carolus M. eâ tempestate non haberet statim idoneos viros, quos singulis locis Episcopos imponeret, Monasteriensi Ecclesiæ præfecit Bernardum quendam religiosum Abbatem; donec D. Ludgerus primus ejus loci fixusque Episcopus imponeretur: quod idem Hamburgi & Schidræ factum.

At nunc magna nobis controversia movetur, quis in Paderbornensi Ecclesiâ vicarium Episcopi munus ad Hathumarum primum Episcopum nostrum egerit. Nam cùm Jdo Presbyter, Auctorq; vitæ Meinweri, & * Gobelinus diocesis administrationem attribuant Herbipolensibus Episcopis, nullo certo Herbipolensium Episcopo nominato; ceteri post illos scriptores Burchardo primo Herbipolensium Episcopo id vicarium munus tribuunt, ducti auctoritate scriptorum, qui Burchardum anno 791. 4. Nonas Februarij obiisse tradunt. Hi verò Auctores sunt Egilwardus, scriptor vitæ Burchardi, Vrspergensis, Albertus Stadenfis, Bruschi, Baronius in Annalibus & Martyrologio, Bollandus, alijque; secundum quam scriptorum sententiam nihil vetat, quo minus etiam Hathumarus & Baduradus à Carolo M. obsides accepti, D. Burchardo Herbipolensium Episcopo in disciplinam dari potuerint, à quo deinde in religione Christianâ exculti, & in Clerum adscripti sint; id quod à nostris scriptoribus assertum est; cùm bellum

Contro-
vertitur,
quis Epi-
scoporum
Herbipol.
Vicarium
Diocesis
Paderb.
munus
gesserit.
* *anat. 6.*
c. 38.

bellum illud Saxonicum jam anno 772. coeperit, ab eoque tempore multi nobilium filij obsides in Germaniam & Franciam adducti sint.

Verum hanc sententiam, quam nos hactenus probavimus, magnopere controversam faciunt Mabillonius & Carolus Cointius, clari in Gallia scriptores; ^{a. ad Secul.} alter in actis sanctorum sui ordinis, ^{l. 11. in not.} alter in Annalibus Ecclesiasticis Francorum; multisque contendunt, D. Burchardum ante D. Bonifacium excessisse è vitâ. Et cum Bonifacium constet anno 754. aut certè 755. martyrio vitam absolvisse, ^{ad vitam S. Burchardi.} Burchardi vita ad annum 791. extendi non poterit, & quod inde

consequitur, neque vicario unquam munere Paderbornensem Ecclesiam administrare, neque Baduradum & Hathumarum obsides à Carolo M. accipere Burchardus potuit, quippe qui jam dudum ante bellum Saxonicum è vita secundum hos auctores excessit.

Multa in hanc rem adferunt scriptores illi, quibus sententiam suam probabilem reddunt. Palmare eorum argumentum est ex auctoritate D. Ludgeri, quod is scribat in vita Gregorij Trajectensium Antistitis, post recensitos aliquot D. Bonifacij discipulos: *Duo autem ex illis electis Dei, Wigbertus et Burghardus, ante Magistrum suum migrarunt è seculo.* Et hunc illum Burchardum volunt Herbipolensem Episcopum, qui tamen Episcopi nomine non consignatur à S. Ludgero. Quare incertum an hunc Burchardum Episcopum, an alium ex Bonifacij discipulis designet D. Ludgerus; cum nihil vetet duos ejusdem nominis fuisse D. Burchardos, quales duo Suitberti, duo Ewaldi, & duo Egberti. Ac mirum sanè, Burchardum Episcopum ante D. Bonifacium excessisse; cum de tam celebris Episcopi morte & mortis anno nihil memoret Regino, nihil Hermannus Contractus, nihil Lambertus Schafnaburgensis, nihil Sigebertus, nihil alij, præter unum D. Ludgerum. Contra sunt à nobis supra relati, qui ad annum 791. ejus mortem referant. Quod verò Marianus Scotus scribat Burchardum anno DCCCL. consecratum Episcopum, & novem inde annos præfedis, prorsus evertit sententiam è S. Ludgero deductam, eò quod ex his conficiatur Burchardum quatuor annis superstitem vixisse D. Bonifacio, quem anno DCCLV. obiisse constat.

In Westf. Christiana.

Alterum in hanc rem argumentum deducunt ex Megingozo five Megingaudo, Burchardi in Herbipolensi sede successore; ad hunc enim venit Winibaldus Heidenheimensis Abbas tertio ante mortem anno, quam in annum DCCXXI. conjiciunt. Nam de his vita Winibaldi habet: Venit ad urbem Wirtzburg, ibique allocutus est Megingozum Episcopum. Sed hæc sanctimonialis scæmina postea scripsit in Winibaldi vitâ, cum jam Megingaudus seu Megingozus Episcopus esset, ideoque id nomen ex suo tempore illi attribuerit; præterquam quod incertum sit, quo anno Winibaldus excesserit è vita. At Willibaldus Eistadensis Episcopus, inquit, ante annum

DCCCLXXXVI.

DCCCLXXXVI. lib.
Bonifacij nuncupa-
tam Megingaud-
nihil hoc impedit,
& ab anno 772. be-
des acceperit in d-
Carolo M. post be-
Burchardo missun-
Carolus M. qui se-
gando. Addunt pr-
Diaconum, quod
Basenum Nemeter-
pos convenisse rog-
tionem Basilicæ, c-
quo anno hæc ded-
768. alij cum Brow-
runt. Posset alius a-
cum celebritas à C-
berto certus ejus d-

Postremum a-
scopi vestigium, n-
& actis, vel in scrip-
ut vel eo probabile
quod Ludgerum c-
le argumentum. In-
retulimus, inter ce-
fridum ad Carolu-
tropolitanum Arc-
bis quàm literis ag-
ti in cathedra Wi-
Burchardum ad C-
tam prorogasse, u-
scopi nostri à Caro-
rint. Sed nunc ren-
stituto vitam Bur-
annos laboravit Bu-
subjungit. Obiit a-
mini septingentesim-
quadragesimo. At-
anno 751. ad 791. de-
inquit, jam anno e-
& priusquam Her-
nus docendo egre-

DECCCLXXXVI. librum à se in ceratis tabulis conscriptum de vitâ S. Bonifacii nuncupavit Lullo & Megingaudo Episcopo. Sed permit-
tamus Megingaudum jam ab anno 780. vel 781. Episcopum fuisse, nihil hoc impedit, quo minus Burchardus ad hos annos pervenerit, & ab anno 772. belli Saxonici Hathumarum & Baduradum obsi-
des acceperit in disciplinam, vixeritque per aliquot etiam annos sub Carolo M. post bellum Saxonicum; eò quòd Egilwardus scribat à Burchardo missum esse Landfridum Comitem, & è Clero viros ad Carolum M. qui sollicitarent pro Megingaudò sibi jam seni subro-
gando. Addunt præterea hi auctores Wandelbertum Prumiensem Diaconum, quòd is referat Lullum Moguntinum, Basilium seu Basenum Nemetensem, & Megingozum Wirtzeburgensem Episco-
pos convenisse rogatu Caroli M. ad elevationem S. Goaris, & dedica-
tionem Basilicæ, quam Assuerus Prumiensis Abbas absolverat. At quo anno hæc dedicatio facta sit, incertum; quando alij ad annum 768. alij cum Browero ad annum 770. ante bellum Saxonicum refe-
runt. Posset alius ad posteriorem annum aliquem referre, præsertim cum celebritas à Carolo M. jam regnante impetrata, nec à Wandel-
berto certus ejus dedicationis annus consignatus sit.

Postremum adjici posset, nullum Burchardi tam celebris Epi-
scopi vestigium, nullamque mentionem vel in publicis conventibus & actis, vel in scriptorum monumentis constare à morte Bonifacii; ut vel eo probabile sit, Burchardum ante Bonifacium excessisse è vita, quod Ludgerum dixisse volunt. Sed illud à silentio scriptorum fragi-
le argumentum. Imo Egilwardus scriptor vitæ S. Burchardi, ut supra retulimus, inter cetera ejus acta refert, missum esse à Burchardo Land-
fridum ad Carolum M. rursumque alios è Clero suo ad Lullum Me-
tropolitanum Archiepiscopum, Bonifacii successorem, qui tam ver-
bis quàm literis agerent, quo Megingaudus jam seni sibi & deficienti in cathedra Wirtzeburgensi subrogaretur. Ex quibus conficitur Burchardum ad Caroli M. regnum & bellum adeo Saxonicum vi-
tam prorogasse, ut & Hathumarus & Baduradus primi postea Epi-
scopi nostri à Carolo M. obsides accipi, & in disciplinam dari potue-
rint. Sed nunc rem omnem, quæ hic agitur, ab Egilwardo, qui ex in-
stituto vitam Burchardi descripsit accipiamus. *Quadraginta, inquit, annos laboravit Burchardus in vinca Ecclesiæ suæ. Ac mox explicatiùs subjungit. Obiit autem quarto nonas Februarij, anno Incarnationis Do-
mini septingentesimo, nonagesimo primo; post acceptum verò Episcopatum quadragesimo.* Atque hi illi quadraginta Episcopatus anni sunt, ab
anno 751. ad 791. deducti. Quam in rem eruditè Serrarius: Burchardus, inquit, jam anno etiam 742. à S. Bonifacio designatus fuit Episcopus; & priusquam Herbipolensis Episcopus consecraretur, Episcopi mu-
nus docendo egit; sicut & ipse Bonifacius diu antè, & alij fecerant;
donec

Wandelb.
lib. 2. de S.
Goar
Serrarius in
vita ad 6.
jul.

Lib. 3. hist.
Mogunt.

donec Burchardus demum à Zachariâ Pontifice, vel ab ipso Bonifacio anno 751. consecratus Episcopus solenni ritu introduceretur in urbem Herbipolensem. Quare idem Egilwardus: *Acta est hæc nova institutio novi Pontificatus apud urbem Wirceburg anno Dominica Incarnationis 751.* Quæ cum tam accuratè ab Egilwardo consignata sunt, conficitur Burchardum, tam à consecratione quàm institutione numerando annos, ad 791. superstitem fuisse; ideoque ab anno 772. quo bellum Saxonicum coepit, potuisse ei Hathumarum & Baduradum nostrum acceptos obsides dari in disciplinam, & Paderbornensem Ecclesiam ab anno 785. ad 790. vicaria administrationis cura committi; viro cum primis, qui per tot annos cum D. Bonifacio, in Apostolico munere versatus, famâ sanctitatis inclaruerat. Quare nec chronologia, uti à Gallis hisce scriptoribus de Megingaudo Burchardi successore constituitur, satisfaciet. Fatentur enim Megingaudum five Megingozum, quod Egilwardus simul scripsit, à morte Burchardi Herbipolensem Episcopatum annis xv. administrasse; cui Bernwulfus subrogatus Episcopatum Herbipolensem gesserit annos vii. Jam verò si Burchardus ante Bonifacium excessit è vita, ante annum videlicet 754. aut 755. ab eoque anno Megingaudi Episcopatus per xv annos protrahendus sit; neque Megingaudus regnum Caroli M. & bellum Saxonicum, quod anno 772. coepit, attingere, neque ipse etiam Hathumarum & Baduradum primos Episcopos Paderbornenses accipere in disciplinam potuit; maxime quòd Cointius scribat, Megingaudum anno 769. Wirceburgensi se Episcopatu abdicasse, & in Bernwulfum, à quo multum vexatus erat, transfuisse, eoq; anno in Monasterium Neustad, quod erexerat, secessisse: cum tamen constet ex veteri chronico Franconia, quod nobiscum P. Joannes Gamanus communicavit, Bernwulfum, successorem Megingaudi, ac tertium Herbipolensem Episcopum, missum ante Episcopatum suum in Saxoniam, & per aliquot annos Paderbornensem Ecclesiam vicario Episcopi munere administrasse. Quod certè tempore Caroli M. post subactam Saxoniam hoc, de quo egimus, anno 785. fieri oportuit. Quare non modo Burchardi, sed & Megingaudi successoris, ut ab his statuitur, chronologia vacillat; quam non facile compones, nisi utriusque Episcopatus extendatur, & per Megingaudum ad multos etiam Caroli M. annos pervenias; quem tamen illi anno 769. ante Caroli M. regnum & bellum Saxonicum, Episcopatu se abdicasse scribunt; ac Bernwulfum subinde subrogatum, per vii annos Episcopatum Herbipolensem administrasse. Admittunt præterea Galli scriptores Megingaudum per xv annos Herbipolensem Episcopatum gessisse, quòd Egilwardus id scribat; & tamen Egilwardo fidem abrogant, qui Burchardum 791. obiisse scribit. Contra Bruschiuss Megingaudum tantum tres annos gesti Episcopatus

scopatus tribuit, ac wulfus. Id verisimiliter nensi Ecclesiæ demum mox ostendemus. nensi, atq; ex vicaria cum illi succedere chronologia Herbipolensem spectamus. Ac dum rendum arbitror, quod tum illis etiam, quod

Interim quod Megingaudum habet nensis historia; eodè Gobelinus, atque a scopatus Paderbornensis Episcopus Burchardus, quod etiam adscribendum gesserit, quo Hathumar nensi Ecclesiæ imp

Igitur Bernwulfus no 785. five sequens supra diximus, missus Paderbornensis Ecclesiæ dotibus ex Clero, et res imponere, tamen demque pro concilio & honorificentior moratur fuisse, collocatione administrare; quod co accepimus. Viri religionis & Clerici thedrali Ecclesiâ ejus introduxerant. Quod um Sacerdotum ceterum Saxoniam Collegium Osnabrugi, Halberstadt à primis eorum Germaniam instituti marijs Ecclesijs co Willehadus Sacerdos postea ab Ansgario Monasterio electi Mona

scopatū tribuit, ac decessisse 795. cui per id tempus successerit Bernwulfus. Id verisimilius reputo, quod eo anno Hathumarus Paderbornensi Ecclesiæ demum certus fixusque Episcopus impositus sit, ut mox ostendemus. Itaque eo anno Bernwulfus ex dioecesi Paderbornensi, atq; ex vicario Episcopi munere Herbipolim revocatus fuerit, cum illi succederet Hathumarus. Sed hæc multò exactius ex chronologia Herbipolensium Episcoporum ab ipsis Herbipolensibus expectamus. Ac dum certiora proferantur, Egilwardo potius inhærendum arbitror, quod idem Serrarius vir longè eruditissimus fecit; tum illis etiam, qui mortem Burchardi ad annum 791. retulere.

Interim quoquo modo se istæ discrepantes de Burchardo & Megingaudō habeant sententiæ, nihil derogant veritati Paderbornensis historiæ; eò quod Jdo presbyter, Auctor vitæ S. Meinweri, Gobelinus, atque alij tantummodo memorent procurationem Episcopatus Paderbornensis vicario opere à Carolo M. commissam Herbipolensibus Episcopis; sive jam inter illos Episcopos censendus Burchardus, quod alij supra relati tradunt; sive Megingaudō, sive alij etiam adscribendum sit, qui id vicarij Episcopi munus ad annum 795. gesserit, quo Hathumarum certum fixumque Episcopum Paderbornensi Ecclesiæ impositum dicemus.

Igitur Bernwulfus, qui ab alijs Bernwelfus scribitur, sive hoc anno 785. sive sequenti aliquo, primus post Sturmionem Abbatem, ut supra diximus, missus Herbipoli in Saxoniam stabili labore vineam Paderbornensis Ecclesiæ excolere cœpit; adductisque secum Sacerdotibus ex Clero, dioecesi in Parochias dividere, singulis suos Pastores imponere, templa & sacella erigere, populi cœtus colligere, eundemque pro concione liberè docere, Clerum Paderbornæ formare, & honorificentiori in loco sedem Episcopi, quæ prius Heristalli memoratur fuisse, collocare, omnia demum pro vicario Episcopi munere administrare; quemadmodum hæc ex vetusto Franconia chronico accepimus. Vir enim memoratur cordatus, fervidus, magnusque religionis & Cleri propugnator: qui & Monachos Herbipoli ex cathedrali Ecclesiâ eiecit, quos Burchardus & Megingaudus Episcopi introduxerant. Quo instituto primum quoque Paderbornæ collegium Sacerdotum congregare cœpit; ut magnoperè fallantur, qui per Saxoniam Collegia Cathedralia ex Monachis componunt; quando Osnabrugi, Halberstadij, Mindæ, Monasterij, Verdæ, Hildesij, Bremæ à primis eorum Episcopis, juxta prima religionis per Franciam & Germaniam instituta, nonnisi Canonicorum & Clericorum in primarijs Ecclesijs congregationes introductæ. Hinc cum Bremæ D. Willehadus Sacerdotum ac clericorum cœtum primò instituisset, ac postea ab Ansario reliquisque Archiepiscopis ex Corbejensi Monasterio electi Monachi simul introducti essent in majorem Ecclesiam;

Bernwulfus Ecclesiæ Paderborn. administrationem suscipit.

D

Vnwānus

Vnwanus Bremensis Archiepiscopus, è choro Paderbornensi assumptus (uti id Adamus Bremensis scribit) primus omnium congregationes ad canonicam traxit regulam, quæ antea quidem mixtæ ex Monachis & canonicis conversatione degebant.

Annus Christi 786.

Hadriani Pont. 15.

Caroli M. Franc. Reg. 19.

Widekindus jam Christianus in Saxoniam reversus magno adjumento est religioni Christianæ.

Ann. Franc.

Ad hæc prospera & læta religionis exordia, Paderbornensi Ecclesiæ nostræ à Bernwulfo facta, accessit altero post anno magnum adjumentum præsidiumque Widekindus M. Nam postquam is cum Albione primario Saxonum Transalbianorum Duce, ceterisque proceribus Attiniaci fonte baptismatis ablutus esset, Paschaque cum Carolo M. incredibili totius Franciæ & Germaniæ gaudio celebrasset, jam in longè alium virum commutatus redijt in Westfaliam, & quam Christi religionem tot annis acerrimè oppugnârat, ipse & Albio ac ceteri Westfaliæ proceres, Christianis sacris ac legibus imbuti, ferventissimè propugnare ac dotare aggressi sunt. Nihilque antiquius exinde habuit Widekindus, quàm ut intra sacros diocesis nostræ limites in vico Engern ad paternam arcem Basilicam cum Collegio Canoniorum D. Dionysio consecratam conderet, largèque dotaret. Hæc illa Basilica, in qua hodieum magnificum ejus sepulchrum & Mausoleum conspicitur. Idem postea Mindæ, in quâ amplissimas bonorum possessiones arcemque habuit, fecisse memorant eorum annales; ut jam libera tandem Christi religio, post longas illas bellorum tempestates, ubique per Westfaliam & Saxoniam doceretur, templa confurgerent, populi ad fontem Baptismi & cœtus convenirent, proscriptoque Idolorum cultu sacra Christi triumpharent.

Annus Christi 787. &c.

Hadriani Pont. 16. &c.

Caroli M. Franc. Reg. 20. &c.

Carolus Pascha Romæ cum Pontifice celebrat.

Ann. Franc. Anast. in vita Hadriani.

Carolus interim profectus Romam Pascha cum magna celebritate peregit cum Adriano Pontifice, præterq; cetera tractavit cum eodem de firmandis per Saxoniam Episcoporum sedibus, cultuque religionis proferendo; quod jam Widekindi, Albionis, ceterorumq; procerum (quorum Baptisma & transitum ad Christi sacra magno cum gaudio Pontifici exposuit) securus esset; ut non sine causa scripserit Anastasius de hac tertiâ profectioe congressuque cum Pontifice, Carolum Pascha magna cum hilaritate cum Adriano Pontifice celebrasse.

brasse. Inde Rex, utrum liminibus, votum in Franciam est revocatum, quàm post tot cruciatum, & quam toties tamque, & in religio.

Postquam innumum omnium ordinum Principibus exposuit, Saxonicum bellum primumque est; ita ex approbatione Principibus Archiepiscopis.

Quieta exin mirificeque Christi pagata confirmata, impositi dioceses Deorum cultu adferent, subversisque mirabili populi com M. victor, & Widekindus.

Ar

At ingens hoc nis prope Evangelii Caroli absentiam, e Regni negotijs imp nos non reviserat, rebellione ad arma confluerat, turbat currisset. Itaque Sy Moguntia ad S. Al rum annalium ver eo videlicet modo, ut ret; Carolus verò firajiceret, et in can Saxones in campo, q confedissent, ibique paulò ante falso polli

brasse. Inde Rex, ut Francorum annales memorant, adoratis sancto-
rum liminibus, votisque solutis, & Apostolicâ benedictione perceptâ,
in Franciam est reversus. Et quæ lætiora vota esse poterant Carolo,
quàm post tot cruenta & atrocia bella Saxoniam in quiete posside-
re? & quam toties Christo & S. Petro voverat, nunc victam debella-
tamque, & in religione Christianâ quiescentem licuisse offerre?

Postquam in Germaniam est reversus, Wormatiæ celeberrimum omnium ordinum populorumque conventum habuit, in quo Principibus exposuit, quæ Romæ transegerat. Atque ut primum illic Saxonicum bellum anno 772. ex Principum sententiâ decretum co-
ptumque est; ita confecti hujus belli, conditorumque; Episcopatum ex approbatione Pontificis ratio est reddita, applaudentibus omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & Principibus Regni Francici.

Wormatiæ comitia Principum habet.

Quieta exinde Westfalia Saxonique omnis ad annum 794. mirificeque Christi religio per omnes Episcopatus & regiones propagata confirmataque floruit; quod jam singulis locis sui Episcopi impositi dioceses in Parochias divisissent, populum ab inanum Deorum cultu ad fontem Baptismi & Christianorum sacra traduxissent; subversisque fanis & Idolis, ubique templa & sacramenta admirabili populi concursu & læticia frequentarentur, ex quo Carolus M. victor, & Widekindus Christianus religionem firmaverant.

Annus Christi 794.

Hadriani Pont. 23.

Caroli M. Franc. Reg. 27.

Atingens hoc anno per Westfaliam tempestas coërta, quâ omnis prope Evangelij labor messisque in periculum venit. Nam per Caroli absentiam, ex quo ille Bavaricis Hunnicisque motibus atque Regni negotijs impeditus, Westfaliam cum exercitu intra aliquot annos non reviserat, ausa gens, ceteris semper pertinacior, procerum rebellionem ad arma convolare. Et jam formidabilis populi multitudo confluxerat, turbatura omnia, ni Rex de periculo edoctus maturè occurrisset. Itaque Synodo, quæ Francofurti agebatur, finitâ, sepultâque; Moguntia ad S. Albanum Fastradâ Reginâ, Carolus (ut hæc Francorum annalium verbis referam) bipartito exercitu Saxoniam petere statuit, eo videlicet modo, ut ipse cum dimidiâ copiarum parte ab australi plagâ instaret; Carolus verò filius ejus, cum alia medietate Rhenum apud Coloniam trajiceret, et in eandem regionem ab Occidente veniret. Quo facto, licet Saxones in campo, qui Sintfeld vocatur, quasi prælium cum Rege commissuri confedissent, ibique adventum ejus operirentur, amissâ victoriæ spe, quam sibi paulò antè falso pollicebantur, ad deditionem omnes conversi sunt, videlicet

Annal. Francorum. Westfali rebelles à Carolo M. in campo Sintfeld domantur.

D 2

sine

Annal. Pi-
thas.

sine praelio victoris potestati se subdiderunt. Dati obsides, et fides jure iurando confirmata; captivorum pars domum remissa, pars ac tertius quisque Sax. onum, ut Annales alij referunt, per Franciam et alias regiones dispersi. Tanta nimirum consternatio erat, ultro etiam ut sese ad Christianam religionem offerrent, veriti scilicet, ne quā ad Aleram perduelles plexi essent severitate, & ipsi acciperentur. Postrema hæc rebellionis procella fuit, postremumq; cum Saxonum gente bellum; ex quo tempore Rex deinde Saxoniam quietam & in Christiana religione securam florentemque habuit. Campus Sintfeldt intra Dimolam & Almam fluvios hujus diocesis, agerque frumentarius in vasta planitie etiamnum apud nos id nomen retinet, monstratque victoriæ trophies: quæ ob id à FERDINANDO Principe & Episcopo inter Monumenta Paderbornensia celebrata. Haud procul inde Eresburgum ad Dimolam conspicitur, ubi belli pro Christiana religione initia; ubi & per eadem diocesis loca in campo Sintfeldt felicissimus belli Saxonici victoriæq; exitus fuit. Pacatā Westfaliā, Carolus Aquigranum discessit ad hyberna, ubi sacras Natalis Christi & Paschatis deinde ferias habuit. Nec dubium etiam fecero, quin Carolus ante discessum ex Westfalia, ex vicino diocesis loco Paderbornam inviserit, ac de statu certoque Episcopo prospexerit.

Annus Christi 795.

Hadriani Pont. 24.

Caroli M. Franc. Reg. 28.

Hathumari Ep. Pad. 1.

Carolus,
Synodo
Moguntia
habita-
ta, in Sax-
oniam re-
dit.
Annal.
Franc.

Enim verò anno insequente, qui Christi erat nonagesimus quintus supra septingentesimum, Carolus convocato generali, ut Francorum annales referunt, conventu trans Rhenum in villa Cussenstein, quæ ad Menum è regione Mogunciaci urbis sita est, consilium habuit cum Episcopis & proceribus (ut in ejusmodi comitijs fieri moris est) de statu Saxoniae; quod gentis perfidiam ex superioris anni rebellionem suspexit. Quo haud dubie Herbipolensis Episcopus Bernwelfus cum ceteris evocatus; agiturque de Episcopo Paderbornensi Ecclesiae imponendo, cum jam Bernwelfus ex vicario Episcopi Paderbornensis munere Herbipolensis electus ac praestitutus esset. Igitur synodo apud Moguntiam expedita, Carolus transmissis per Rhenum exercitu, in Saxoniam properavit, quam hac expeditione totam penè populando peragravit (quemadmodum hæc Francorum annales perhibent) ad castigandam prioris anni perfidiam, reliquiasq; rebellionum comprimendas; ne quid deinceps periculi aut turbamenti Christi religio ex suo flore fructuque subiret. Quæ cura ante Regni

negotia

negotia Carolo semper B. Petro obtulit. Quam coram omnia cum Hæc ceterisque Sacerdotibus Westfaliæ peragratio rit, dispositis ijs, quæ d c c l x x x v i i i. imp. Ecclesiæ de Pastore fu

B. HATHUMARI
Episcopi

HATHUMARUM
vitiosè cum
tum certum
Majorum fastorum
rolinos Episcopos n
Metropoli; tamet
Liborium à Carolo
quem tamen consta
tis, Cenomannis in
magnā celebritate c
Episcopo, Paderbo
unquam hujus loci

Ceterum Hathumari nonagesimum quin reducimus. Nam vlando, Anno, inquit quæque Wirtzburge est divisa, cique Hathumari præfectus, idque post in Franciam est abductus Gobelinus, Cran quos inter Serrarius mini annum d c c x riburgensis à D. Bo loci. Unde post om bornensis compreh ingressus in Episcop vitam Meinweri Ep

negotia Carolo semper proposita fuit, ex quo Saxoniam Christo & B. Petro obtulit. Quam in rem per Ecclesias & dioceses Westfalæ ipse coram omnia cum Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, Aleuino, ceterisque Sacerdotibus diligenter ordinavit. Et verò cum in hac Westfalæ peragratione Rex verisimiliter Mimigardevordiam adierit, dispositis ijs, quæ ad res Ecclesiæ illius D. Ludgerus jam ab anno **DECLXXXVIII.** impositus desiderabat; tum etiam Paderbornensi Ecclesiæ de Pastore suo provisum est, uti jam planius referemus.

B. HATHUMARUS, I, Episcopus Paderbornensis.

Hathumarum, quem alij cum Cratepolio Hadumarum, alij vitiosè cum Crantio Hatimarium dixere, primum fuisse statum certumq; Paderbornensem Episcopum, tam indubitata Majorum factorumque fide accepimus, quàm alij primos suos Carolinos Episcopos nobis exhibent; quod & Crantzius agnoscit in Metropoli; tametsi immemor sui in libro de ^b Saxoniâ scribat, D. Liborium à Carolo M. præstitutum esse Paderbornæ Antistitem; quem tamen constat tot retro annis, Gratiano & Theodosio Augustis, Cenomannis in Gallia sedisse Episcopum. Sacrum Liborij corpus magnâ celebritate cultuq; posterorum, Badurado II. Paderbornensi Episcopo, Paderbornam translatum referemus. Nemo Liborium unquam hujus loci Episcopum agnoscit.

a. lib. 1. c. 11
b. lib. 2. c. 16

Ceterum Hathumari in Episcopatu exordia ad hunc annum nonagesimum quintum hujus seculi certis scriptorum testimonijs reducimus. Nam vetus chronicon Franconiæ editum à Paulo Bolando, Anno, inquit, 795. regio omnis, quæ Paderbornam circumjacet, quæque Wirtzburgenſi Episcopatu addicta erat, in peculiarem Episcopatum est divisa, eique Hathumarus ex clero Wirtzburgenſi primus Episcopus præfectus, idque post victoriam Caroli adversus Saxones, quorum magna pars in Franciam est abducta. Conveniunt in hunc annum aditi Episcopatus Gobelinus, Crantzius, Bruschijs, Browerus, Kerſenbrochius, alijq; quos inter Serrarius in historia Moguntinensi, cum, inquit, circa Domini annum **DECCXCV** Paderbornensis Episcopatus erectus est, Buriburgensis à D. Bonifacio institutus desijt, nimirum ob vicinitatem loci. Unde post omnia hæc Hassiæ loca jurisdictioni Episcopi Paderbornensis comprehensa fuere. Causam præterea annumque hujus ingressus in Episcopatum multò explicatiùs certiusq; retulit Auctor vitæ Meinwerce Episcopi nostri. Cum noviter, scribit ille, facta con-

Primus
Ecclesiæ
Paderbor-
nensi An-
no 795.
Episcopus
impositus
B. Hathu-
marus.

versionis

versionis messis multa, novella verò plantationis operarii essent pauci; Paderbornensem Ecclesiam commisit Carolus tuitioni Præsulum Virciburgensis Ecclesie; sub quorum regimine status ipsius nec profecit, nec longa via inter capedine, publicæque variorum negotiorum necessitate proficere potuit. Unde Rex, cum suis habito et imito consilio, eundem locum proprii Pastoris vigilantia tuendum et gubernandum adjudicavit; præposuitque ei anno Salvatoris mundi septingentesimo nonagesimo quinto præfate Virciburgensis Ecclesie Canonicum, rus rudis in fide adhuc populi exculturum Hathumarum. Jam ante hunc scriptorem longè vetustior Ido Paderbornensis Presbyter, qui Bisone quarto Episcopo translationem D. Liborij conscripsit, hæc tradidit; nam postquam has easdem causas instituti Hathumari in Episcopum retulisset, quocirca, inquit, meritò utilis visum est, hanc sedem suam per se habere Antistitem, qui non alibi occupatus, hic tantum agendis rebus præsens insudaret. Erat tum temporis in Clero Virciburgensi vir magnæ humilitatis atque modestiæ. Hathumarus nomine, de gente nostrâ, hoc est, Saxonica oriundus: qui cum adhuc puer esset, belli tempore Carolo Imperatori obses datus, illic servari iussus est; ubi postea tonsuratus, ac studiis literarum traditus, in virum perfectum moribus et eruditione profecit. Hic ex præcepto Principis primus est Paderbornensis Ecclesia ordinatus Episcopus. Post cujus ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus Princeps ab hac luce migravit. Neque hæc derogant Chronologia, ex qua Hathumarum hoc anno Christi nonagesimo quinto institutum Episcopum dicimus; quando hic auctor de anno ordinationis & consecrationis in Episcopum agit, quam ante obitum Caroli, qui anno 814. excessit è vita, hic factam refert. Nihil enim infrequens per hæc tempora, Episcopi munus ex Sacerdotis ordine & jurisdictione sacrâ agere: quemadmodum D. Willehadus septem; D. verò Ludgerus duodecim annos id munus ex presbyteri gradu administrarunt, priusquam Episcopi consecrarentur. Et verò si Hathumarus inter primos obsides belli, quod anno 772. cœptum, adhuc puer aut adolescens, non ultra viginti annos in Clerum cooptatus censi potest, cum anno nonagesimo quinto Episcopatum adiret; potuitque tam ab ætate, quam ex submissione prorogationem consecrationis obtinere, eò etiam, quòd tum multi per Saxoniam consecrati Episcopi adessent.

Vita D.
Willehadi.
Vita D.
Ludgeri.

Gente
Saxo, nobili familia oriundus, & virtute insignis.

Igitur Hathumarus ex prima Saxonum nobilitate, quales obfidum adolescentes aut juvenes erant Carolo dati, primus etiam è Saxonum gente inter Carolinos Saxonique Christianæ Episcopos conspectus fuit. Crediturque id Carolus dedisse gentis honori ac bono, quo Saxonum animos sibi conciliaret, dum viderent ex sua gente summum inter eos Sacerdotem creari, imponiq; popularibus suis regendis. Et vir maturè probatæque virtutis erat Hathumarus, ex quo à primis innocentiae annis D. Burchardo inter Obsides ad-

lescentes

lescentes in disciplina legio Clericorum, qui mi sui Magistri doctum D. Bonifacio atque incerat. Quocirca non bornam introducta ful integritate vitæ, concionandi facundia tractandis animis, & destina ac submissione cuius. Quem uti Burchardus ex quo Vicariam Paderbornam accessum conventum Episcopino & Hildebaldo de Westfaliam estingueret decreta erant; Hathumarum Antistitem, auctoritate Metropolitanæ sedis ut Lullus ante ipsum certè Hildebaldu, in potestatis est dare. Episcopum accelerare populique preces; leniter, priusquam aufferet; demum eximios Pastores haberent, rebatur. Rarò enim oculo, quam propriis diocesibus res sacræ Idone Presbytero & omnia accessu Hathumarum cum fructu progressum cum auctoritate Episcopis descriptam à Carolo alias ad cœtus popularissimi fonte abluere Collegium Canonicum ex quo tanquam ex f

essent pauci; Pader-
 lum Virciburgen-
 it, nec longa via inter
 officere potuit. Unde
 orij Pastoris vigilan-
 ue ei anno Salvatoris
 virciburgensis Ecclesia
 rum Hathumarum.
 o Paderbornensis
 tionem D. Liborij
 dem causas institui
 nquit, meritò utilius
 i non alibi occupatus,
 m temporis in Clero
 e. Hathumarus nomi-
 adhuc puer esset, belli
 us est; ubi postea ton-
 moribus et eruditio-
 derbornensis Ecclesia
 mis transactis, idem
 ac derogant Chro-
 nonagesimo quin-
 auctor de anno or-
 quam ante obitum
 fert. Nihil enim in-
 acerdotis ordine &
 Willehadus septem;
 ex presbyteri gradu
 tur. Et verò si Ha-
 772. coeptum, ad-
 in Clerum coop-
 o Episcopatum adi-
 one prorogationem
 multi per Saxoniam
 bilitate, quales ob-
 ati, primus etiam è
 ristianæ Episcopos
 e gentis honori ac
 um viderent ex sua
 boniq; popularibus
 erat Hathumarus,
 inter Obsides ado-
 lescentes

lescentes in disciplinam est transmissus, excultusq; Herbipoli in Col-
 legio Clericorum, quod florentissimum erat. Hausit in eo sanctissi-
 mi sui Magistri doctrinam vitæque institutum, uti Burchardus ipse à
 D. Bonifacio atque in Anglià à religiosissimis Regni illius viris didi-
 cerat. Quocirca non alio instituto religio & disciplina Cleri Pader-
 bornam introducta, quàm à Burchardo Hathumarus acceperat, Præ-
 ful integritate vitæ, morum gravitate, eruditione rerum sacrarum,
 concionandi facundià, fervore proferendæ religionis, prudentiâ in
 tractandis animis, & quod ante omnia commendant scriptores, mo-
 destiâ ac submissione animi jamtum in Clero Herbipolensi conspi-
 cuus. Quem uti Burchardus in hanc spem educarat, ita Bernwelfus,
 ex quo Vicariam Paderbornensis Ecclesiæ administrationem, susce-
 ptâ per hæc tempora Episcopatus Herbipolensis præfecturâ, dimisit,
 ut familiarem suum Carolo imprimis Regi commendavit. Et Caro-
 lus quam superiori anno debellatis in campo Sintfeldico Westphalis,
 Paderbornam accessit, rursusque hoc ipso anno Moguntia ad Rhe-
 num conventum Episcoporum, moderantibus Richolpho Mogun-
 tino & Hildebaldo Colonienfium Archiepiscopis, habuit, atque inde
 Westfaliam est ingressus ad disponendas res sacras, quæ in Synodo
 decretæ erant; Hathumarum simul Paderbornensi Ecclesiæ præfecit
 Antistitem, auctoritate Richolphi Moguntini Archiepiscopi, cuius
 Metropolitanæ sedi Episcopatus hic addictus subjectusque. Atque
 ut Lullus ante ipsum, quod Baronius agnoscit; ita Richolphus, aut
 certè Hildebaldu, in hac causa legati Apostolici munere perfunctus
 est; quando Principum est nominare Episcopos, sacræ verò altiorisq;
 potestatis est dare. Et Carolum, ut proprium statumq; Paderbornæ
 Episcopum acceleraret, multa urgebant, Cleri imprimis sollicitantis
 populique preces; longa deinde & molesta Herbipolim facienda iti-
 nera, priusquam aut responsa aut auxilia adessent, aut Episcopus invi-
 feret; demum exempla aliarum circa diocesium, quæ suos singulæ
 Pastores haberent, eoque magnis incrementis Religio in illis profe-
 rebatur. Rarò enim videas tam impensè sinceræque vicario Pastoris
 oculo, quàm proprii, gregem pasci. Quo factum, ut cùm in alijs
 diocesium res sacræ felici ordinatoque cursu procederent, hîc, ut ab
 Idone Presbytero & Autore vitæ Meinweri relatum, sisterent. Quæ
 omnia accessu Hathumari, ut iidem scriptores perhibent, magno
 cum fructu progressuque religionis immutata sunt. Nam postquam
 cum auctoritate Episcopi munus adiit, nihil impensius habuit, quàm
 descriptam à Carolo diocesi circuire: lustrare coeptas parœcias,
 alias ad cœtus populi ordinare: populum pro concione docere, Ba-
 ptismi fonte abluere, advocare aliunde Pastores in partem laboris:
 Collegium Canonicorum Paderbornæ condere, impleréque Clericis,
 ex quo tanquam ex seminario religionis Sacerdotes doctoresque in-
 cultæ

B. Hathu-
 mari sacri
 labores.

cultæ plebis produceret; scholas ubique per diœcesin instituere, quibus juvenus cum elementis literarum Christianæ legis rudimenta simul disceret: sacrilegos in lucis conventus interdicere, idola confringere, sacrificia impia ritusque superstitionis proscribere, fana subvertere, & in horum locum Christianorum templa construere.

Exstruitur Paderbornæ Ecclesia Cathedralis,

In Not. ad vitam Meinwercii,

Et alia Geroldina dicta, cui postea ædem S. Bartholomæi adjecit B. Meinwercus. Vita Meinwercii n. 48, apud Brown.

Auctor. vita Meinwercii.

Inter has sacrarum ædium structuras, immortalis memoriæ, Basilicæ Paderbornensis & cathedralis Ecclesiæ opus, quod ad Carolum M. & Hathumarum se refert: sive jam illa fuerit Basilica, ut Gobelinus & ex eo Crantzius refert, quam Carolus M. primum Paderbornæ exstruxit, postea inter sævientia adhuc bella à Saxonibus injecto igne combustam: sive etiam super posita à Carolo fundamenta novam aliamque magnificentius Basilicam Hathumarus edificare coeperit; quod Auctor vitæ Meinwercii visus est indicare, probatque Christophorus Browerus; eò quod fabrica quarto Hathumarii anno nondum ad culmen perducta, Leo pontifex in crypta hujus Basilicæ reputetur altare S. Stephani consecrasse. Acta Liboriana in Ecclesia recens constructa tantum altare à Leone consecratum memorant, quæ Ecclesia dici potuit, etsi nondum ad fastigium ascenderit. *Fuit et alia ædes sacra à Geroldo Caroli M. Imperatoris consanguineo et signifero exstructa, ac B. Virgini dicata, quæ juxta principale Monasterium, seu Collegium Canonorum, uti tum collegia illa ex communis vitæ cultu vocabantur, constitit. Huic contiguam postea Capellam per Græcos operarios adstruxit Meinwercus, eamque in honorem S. Bartholomæi Apostoli dedicavit: Quemadmodum hæc Auctor vitæ Meinwercii retulit. Ædes illa D. Bartholomæi hodie dum superflua ad descensum Basilicæ turrisque, elegans, ut tum opere Græcanico per Meinwercum constructa fuit. Visitur quoque Geroldinæ ædicula adhuc, quantum æstimes, cryptæ in modum & fornicis substructa, inhæretque ædi D. Bartholomæi ex adverso ad ingressum protensa, opere rudi & pervetusto, ut tum impolitum fabricæ seculum obscura fana sua struebat. Meinwercus Episcopus ut Geroldinam ædiculam illustraret, alteram hanc illi Græcanico opere adjecit, unoque structuræ tecto utramque complexus est. Antiquissimum hoc monumentum est, quod cum altari S. Stephani ex crypta Basilicæ monstrat Paderborna; quamvis utrumque ex situ & neglectu antiquitatis magis, quam ex prisca majorum pietate aspicias. Ad Geroldinam ædiculam Carolus M. magnificentius templum erexit, quod haud multo post Saxonum rebellionem exustum est; donec victo Willelmo de Kindo, belloque confecto, Basilicam opere multo solidiore moliretur; quam Hathumarus Caroli magnificentia eduxit ad tectum, & Baduradus successor demum perfecit & dedicavit; dum interea Geroldina ædes, quæ tempore Meinwercii superstes fuit, sacris operandis deserviret. Utraque ædes, tam Geroldina, quam Carolina, B. Virgini dicata,*

dicata, quam patrocini cathedralis Ecclesiæ; cuius boriis deinde ex transeptis cessere. Utraque etiam constructa, quos per in duos demum alios Carolus toties confectus hominum multitudinem Geroldus ædes hæc Sanè verò Geroldus complexus, quam Carolus gardis, quæ prima Caroli vir tam præclaræ in D. belli gloriâ inter Francos Saxonico operam perdidit, atque anno ab Hunnicis, quo fortiter secutus est. Nec desu sacro adversus Barbaros ejus laureâ cœlitus quæ Reginonem celebrant adscribunt. Saxonum se mutuam amore complexum humeris suis quam Browero forte Visurgim visitur. Alti nos sub Ludovico P. tempori memorandi

An

Basilicæ, de qua Carolus M. beneficentiâ ad vitam Meinwercii voca operis et decoris, à Caroli matum est. Coepitque formam erigere, quam in clero vitam tum in cœnobijs haud multo

dicata, quam patrocini Divam à Caroli ævo ad hunc diem colit Cathedralis Ecclesia; cui postea Kilianus ex Ecclesia Herbipolensi, & Liborius deinde ex transvecto illatoque corpore tutelares patroni accessere. Utraque etiam ædes supranativam petram fontesque Paderæ constructa, quos per abditos meatus canalesque centum ostijs ac rivis in duos demum alveos confluentibus effundi conspicias. Ibi cum Carolus toties confederit, conventusque populi habuerit, iteratoque hominum multitudo ad Baptismum se obtulerit, idem Carolus ac Geroldus ædes hæc sacras, & in his salutaris undæ fontes erexere. Sanè verò Geroldus Comes Saxoniam non minùs cum animo com-plexus, quàm Carolus, ut gentem Christianam faceret. Erat is Hildesgardis, quæ prima Caroli conjux fuit, frater ac militiæ præfectus; vir tam præclarè in Deum religione, ac pietate in B. Virginem, quàm belli gloriâ inter Francos præstans. Caroloque ob navatam in bello Saxonico operam percarus s quem ob id toties Boiariæ præfectum dixit, atque anno ab hoc quarto, Christi videlicet 799. ex prælio belli Hunnici, quo fortiter pugnando heros occubuit, magno luctu profecutus est. Nec defunt qui inter Divos connumerent; quippe qui sacro adversus Barbaros bello vitam cum sanguine fuderit, uti de hac ejus laureâ cœlitus quidam edoctus perhibetur. Multis hunc præter Reginonem celebrant Boici scriptores, & genere Suevum fastis suis adscribunt. Saxonum semper amantissimus, fidem eorundem erga se mutuam amoremque expertus est, cum Saxones milites è prælio cæsum humeris suis exportarunt. Diverfus hic Geroldus (secus quàm Browero fortè visum) ab illo, cujus sepulchrum Corbejæ ad Visurgim visitur. Alter in Augiæ cœnobio miles humatus, alter apud nos sub Ludovico Pio ex milite Monachus ac Diaconus, de quo tempore memorandum.

Geroldi
genus, vir-
tus, obi-
tus.

Annal.
Franc. ad
an. 799.

Annus Christi 796.

Leonis III Pont. i.

Caroli M. Franc. Reg. 29.

Hathumari Ep. Pad. 2.

Basilicæ, de quâ diximus, Hathumarus deinde eadem Caroli M. beneficiâ adjunxit Collegium Canonicorum, quod Auctor vitæ Meinwerci vocat *nobile principalis Ecclesiæ Monasterium, præcipui operis et decoris, à Carolo M. fundatum, quod à Badurado Episcopo consummatum est.* Cœpitque Hathumarus ædificium in eam habitationis formam erigere, qualis per Franciam & Germaniam ad communem in clero vitam tum florentem apta erat, claustris & Monachorum cœnobijs haud multum dissimilis, temploque continenti structurâ

Hathu-
marus
Collegi-
um Cano-
nicorum
Paderbor-
næ condit,

E

inhærens,

inhærens, ex qua ad chorum & communem triclinij mensam descen-
debatur. Quamobrem passim à scriptoribus Monasteria, haud secus
quàm Monachorum, appellantur: uti Auëtor vitæ Meinweri, vo-
cat Monasterium Principale, distinctum à Monasterio Abdincho.
viano Monachorum ordinis D. Benedicti; atq; Jdo presbyter Cle-
rum Paderbornensem sub disciplina Monasteriensis vixisse scribit
tempore Baduradi II Episcopi nostri. Ita Collegium Canonicorum
Ultrajectense à Willebrordo institutum, quod sæpè in diplomatis
Cæsaris Monasterium legas. Nihil apud scriptores frequentius, ut
supervacaneum hoc velle commonstrare. Ex quo vocis usu urbs &
diocesis Monasteriensis à celeberrimo apud illos Monasterio, quod
Canonicorum erat Collegium, etiamnum nomen suum retinet.
Extat hodie dum magnificum in quadro ædificium choro Basilicæ
circumpositum, seu illud ab Hathumaro & Badurado, seu ad primam
Collegij formam splendidius ab incendio à Rhotario & Meinwero
exstructum sit. Circum in inferiore parte peristylia, in medio coeme-
terium Clericorum, supra dormientium & literis studiisque vacan-
tium cubicula, singula suis habitaculis discreta. Ac nescio an ullibi
Clericorum in communi olim viventium illustriora magis certiora-
que vestigia. Quemadmodum tota vitæ institutique Clericorum ra-
tio in concilio Moguntino sub Carolo M. explicatè satis descripta
est, ut velex Canone ix. satis cognoscas, quo in hunc modum sanc-
tur à Patribus. *In omnibus, quantum humana permittit fragilitas, deorevi-
mus, ut Canonici Clerici canonicè vivant, observantes divina scriptura do-
ctrinam, et documenta sanctorum Patrum, et nihil sine licentia Episcopi sui
vel Magistrorum eorum agere compositè presumant in unoquoque Episcopatu:
et ut simul manducent et dormiant, uti his facultas id faciendi suppetit, vel
qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, et in suo clauistro mancant, et sin-
gulis diebus mane primo ad lectionem veniant, et audiant quid eis imperetur.
Ad mensam verò similiter lectionem audiant, et obedientiam secundum Ca-
nones suis Magistris exhibeant.* Et quæ in hunc modum multis præscri-
buntur. Huic Concilio, quod anno Christi DCCCXIII. celebratum
est, Hathumarum quoque Episcopum cum Ricolpho suo Metro-
politano interfuisse non ambigo. Quantum nunc falli videas eos, qui
Collegia Cathedralium ædium, à Carolo M. per Saxoniam condita,
Monasteria coenobiaque fuisse, ex claustris vitæque communis simi-
litudine, opinantur; cum longè aliud sit institutum Clericorum,
aliud Monachorum. Quod etiam multò confirmatius recognoscas
ex hujus Concilij ordine atque confesso, qui in tres classes & turmas
distributus memoratur. In quarum primâ confederint Episcopi cum
Sacerdotibus, præscripserintque legem Clericis. In altera confederint
Abbates cum Monachis, & tractarint institutum D. Benedicti. In
tertia confederint Comites & Judices, rerum civilium causas san-
ctionesque

etionesque disquirentes
chorum, ut in hunc or-
aut primas Cathedralium
Monachorum coenobia
quandoque obtinuerint
aut vestigia. Nam p
Bernwelfus fuit vice-E
lectus, præfecturam a
plo eiecit, Cleri aceri
schio traditur. Hathu
siæ scribitur ab Auëto
tus primus Episcopus
introduxisse videri po
rerum nostrarum con
rum Coenobium à Ca
Eresburgum religiosi
metti Carolus Abbat
men Ecclesias Clero r
dotata adjecit, omni
Ecclesiæ, in qua princ
derat; intelligebatqu
à Christo & Apostoli

Quocirca Hathu
construere domicilia
communem vitam C
& rudis populi magis
onia Cathedralibus E
fiones à Carolo erant
Episcopo, secunda Cle
tributa. Cæptæ in ho
gistri disciplina. Nan
durado II Episcopo et
po jam esse inchoata.
quam horridam intr
minesque adhuc sem
acta Liboriana perhi
avelli poterant, & in
sim institutione juve
rum Christianorum
Christi sacra addiscer
mum momentum e
poscente moris erat,
& vicos, Sacramenta

etionesque disquirentes. Quid nunc Clericis cum instituto Monachorum, ut in hunc ordinem istos Caroli aetate velis compingere? aut primas Cathedralium Ecclesiarum origines per Saxoniam ex Monachorum cœnobijs arcescere? tametsi primas illas sedes alibi quandoque obtinuerint. Sanè in Paderbornensi nulla ejus indicia aut vestigia. Nam primus qui hic Clerum collegerit, ut diximus, Bernwelfus fuit vice-Episcopus. Atque is ut primum Episcopus electus, præfecturam adiit, Monachos ex Principe Herbipolensi templo eiecit, Cleri acerrimus propugnator; quemadmodum id à Brunschio traditur. Hathumarus deinde Canonicus Herbipolensis Ecclesiæ scribitur ab Auctore vitæ Meinweri, ex eoque vitæ genere electus primus Episcopus noster non alios quàm Clericos & Canonicos introduxisse videri potest. Et si Carolina monumenta, scriptoresque rerum nostrarum consulas, non faciliè reperiēs vel ullum Monachorum Cœnobiū à Carolo in Saxonia conditum, præterquam quod Eresburgum religiosi D. Benedicti domicilium esse voluerit. Actametsi Carolus Abbates transverxit in Episcopos; Cathedrales tamen Ecclesias Clero reliquit, in ijsque Collegia Canonici abs se dotata adjecit, omnia nimirum ad institutum formamque Romanæ Ecclesiæ, in qua principes ædes collegiaque à Canonicis possideri viderat; intelligebatque Clero gubernationem Ecclesiarum esse datam à Christo & Apostolis.

Quocirca Hathumarus inter primas sui muneris curas habuit, construere domicilia Sacerdotum & Canonici, colligere in communem vitam Clericos, instituere seminarium, ex quo Pastores & rudis populi magistros formaret. Quam in rem singulis in Saxonia Cathedralibus Ecclesijs decimæ atque amplæ bonorum possessiones à Carolo erant regia liberalitate donatæ, quarum prima pars Episcopo, secunda Clericis, tertia fabricæ, quarta pauperibus erat attributa. Cœptæ in hoc Collegio etiam ab Hathumaro scholæ sub magistris disciplina. Nam dum Jdo presbyter scribit hæc omnia à Badurado II Episcopo esse aucta, satis indicat ab Hathumaro I Episcopo jam esse inchoata. Enim verò diœcesin provinciamque hanc tantquam horridam intraçtabiliū ferarum sylvam est ingressus; hominesque adhuc semibarbari ægrè etiam à Badurado Episcopo, ut acta Liboriana perhibent, à prisca majorum suorum superstitione avelli poterant, & in Christi legem mansuefacti transire; dum sensim institutione juventutis instillata pastorum doctrina, præfectorum Christianorum cohortatione, consuetudine ac commercijs Christi sacra addicerent, barbarosque mores exuerent. Ad quæ summum momentum erat Episcopi præsentia & doctrina; ut tum re poscente moris erat, Episcopos circuire diœceses, docere per pagos & vicos, Sacramenta populo administrare; quod D. Ludgeri, Wille-

Quod non fuit Monachorum, sed Clericorum in communiviventium.

hadi, aliorumque per Saxoniam Episcoporum exemplo haud minus impigrè præstabat Hathumarus : quemadmodum omnes primos hosce Episcopos Apostolico spiritu plenos accepimus.

Annus Christi 797.

Leonis III Pont. 2.

Caroli M. Franc. Reg. 30.

Hathumari Ep. Pad. 3.

Inter hæc Episcopatus initia Hathumarus Caroli Regis præsentia recreatus animatusque Westfaliâ jam subactâ Christo, ac pacatâ, Ostfalia inter Albim & Visurgim adhuc turbabatur. quocirca Aquisgrano ex hybernis movens, Saxoniam cum exercitu est ingressus, ad contundendam perfidæ gentis contumaciam. Nec prius destitit, quàm omnes terminos ejus peragrasset. Namque ad ultimos fines ejus, quâ inter Albim et Visuram oceano alluitur, accessit. Inde Aquisgranum se recepit, & legatos Saracenorum ac Constantinopolitani Imperatoris audivit. Quibus expeditis. Consilium inivit, ut ad conficiendum Saxonicum bellum in ipsa regione hyemaret. Sumpto igitur comitatu suo, Saxoniam petiit, castrisque super Visuram positus consedit, et locum castrorum Heristalli vocari jussit. Quî locus ab incolis usque ad præsens nominatur. Exercitum vero, quem secum adduxit, per totam Saxoniam in hyberna divisit, in eâque residens Heristalli Natalem Domini et Pascha celebravit. Eo igitur ad se evocavit Pipinum filium ex Italia, & Ludovicum ex Hispania, transacturus cum illis de Regni negotijs. Ibi præterea legatos Hunnorum cum magnis muneribus ad se missos; ibi legatum Adelfonsi Asturiæ & Gallitiæ Regis, papilionem miræ pulchritudinis dono ferentem audivit, remisitque cum Ludovico filio in Aquitaniam Abdellum Saracenorum legatum. Tam celebris rursus Paderborna (intra cujus diocesin Heristallum) non tam filiorum legatorumque accessu, quàm hybernis & festis Natalitiorum & Paschatis apud nos celebratis; perinde ut primis in Saxoniam hybernis ante duodenos annos Christi Natalitia Ludæ ad Ambram fluvium, & Pascha Eresburgi intra fines hujus Episcopatus peracta. Nec alibi unquam inter Saxones hæc Caroli hyberna, & celebrationes solemnium festorum peracta. Nec dubium feceris, quin Hathumarum Carolus per hyberna intra diocesin hanc ad se evocârit, ac de statu nascentis Ecclesiæ suæ coram cum eo disposuerit, magno simul hortamento ad laboris facili constantiam. Ceterum Heristellum, seu ut Adelmus scripsit, Heristallum, in editi abruptique, quâ Visurgi imminet, montis vertice Saxonium castrum est haud secus quàm Eresbergum, à Carolo per initia belli expugnatum, intra Saxonum antiquorum fines, quibus Hassia, quæ

Ann. Franc.
Auctor vita
Caroli.
Regino.
Adelmus.

Carolus
Heristalli
in Dicece-
si Pader-
born. hy-
bernat.

Heristalli
descrip-
tio.

quæ jam tum Christia-
tutiorque locus ad
culturam doctrinæ
arcis rudera, quæ olim
eorum receperit. Rep-
stallenses Episcopos
& Bernwelfus confed-
Saxonia non reperiret
eum Sacerdotibus co-
Episcopi sedem aliqu-
gressu ejus in Episco-
fatis tuta fuerit. Mar-
ra Caroli M. quod F-
usque ætatem patrio-
tione castrorum appe-
onicum, quàm Fran-
steritatis memoriam
scopi Paderbornensis
tione (quod istic prin-
cessit. Sanè vetusta in-
montis parochia con-
quàm Eresburgum, in
primum anno 1465.
stata & concremata. In
arx finibus illorum in-
haud secus quàm Eres-
celeberrimum cum o-
tempestate, in cineres
monumenta, omni a-
unam simul ruinam in-
studio. Olim ex Hassia
in hanc diocesin intra
sacrorum mutatione
perpetrârunt in vasta
fiam ædium & coeno

Ann

Exactis Herista-
oniam diviserat) hyb

quæ jam tum Christiana, conjungebatur; eoque opportunior etiam
tutiorque locus ad recipiendos Sacerdotes ex Hassia submissos ad
culturam doctrinæ Christianæ. Nostrâ etiam memoriâ eruta istic
arcis rudera, quæ olim Carolum & Sacerdotes intra præsidium Fran-
corum receperit. Reperias scriptores, qui ex hoc loco primùm Heri-
stallenses Episcopos nostros dixere; quod istic Sturmio, Burchardus
& Bernwelfus confederint; quemadmodum Carolus cum urbes in
Saxonia non reperiret, in ejusmodi castris atque arcibus Episcopos
cum Sacerdotibus collocare solebat. Hathumarum verò Heristalli
Episcopi sedem aliquando fixisse non mihi persuaserim; quod ab in-
gressu ejus in Episcopatum Westfalia à bellis quieta, & Paderborna
fatis tuta fuerit. Manet interim loci nomen non modò posttempo-
ra Caroli M. quod Francorum annales docent; sed & ad nostram
usque ætatem patrio vocabulo Herstell ab his Caroli hybernis & sta-
tione castrorum appellatur; celebrequ; non minus Heristallum Sax-
onicum, quàm Francicum ad Mosam ab his Caroli hybernis ad po-
steritatis memoriam. Castrum deinde totusque circum locus Epi-
scopi Paderbornensis possessio, seu Caroli aliorumve Cæsarum dona-
tione (quod istic prima Sacrorum præfulum sedes fuerit) seu alio jure
cessit. Sanè vetusta in monte Ecclesia, ad quàm subjecta ad pedem
montis parochia convenit; ut totus hic profanus locus, haud secus
quàm Eresburgum, in sacrum commutatus videri possit. Ab Hassis
primùm anno 1465. festo D. Christinæ urbs Heristalli cum villa va-
stata & concremata. Nostra deinde memoriâ anno 1632. bello Suecico
arx finibus illorum insidens ab Hassis incendio & vastatione subversa
haud secus quàm Eresburgum; templumque in eo vetustissimum &
celeberrimum cum domicilio religiosorum hominum, eadem belli
tempestate, in cineres confedit. Vidimusq; duo illa Carolina sacrorum
monumenta, omni antiquitatis & religionis veneratione digna, in
unam simul ruinam incubuisse; dispari sanè Majorum posterorumq;
studio. Olim ex Hassia primùm Christi religio, ut commonstravimus,
in hanc diocesin introducta est; quæ nostrâ ætate dictæ religionis &
sacrorum mutationem intulit; tanquam quod barbari olim Saxones
perpetrârunt in vastatione Frislariensis Basilicæ, sacrarumq; per Has-
siam ædium & cœnobiorum, idem Christianis in Christianos liceret.

Henr. de
Hervordia.
Chron.
Mindense à
Meibomio
editum.

Annus Christi 798.

Leonis III Pont. 3.

Caroli M. Franc. Reg. 31.

Hathumari Pad. Ep. 4.

Carolus
Mindâ in
Transal-
bianos
mover.

Exactis Heristalli hybernis, Carolus evocato (quem per Sax-
oniam diviserat) hybernante exercitu, secundo Visurgi per diocesin
Pader-

Ann. Franc.
Adelmus.
Auctor vitæ
Caroli.
Regino.

Paderbornensem iter instituens, Mindam descendit, castraque ad flumen ejus loci collocavit. Adeo tum Minda erat in hac Visurgis ripâ, ut Auctor vitæ Caroli M. & Regino vocat; tametsi ab alijs Munde scribatur: quæ certè can non fuit, quæ ad confluentes Fuldæ & Werræ visitur, ubi ne nomen quidem Visurgis obtinet, nisi postquam infra misceri cœperint hi amnes; & res ipsa, quam narrabimus, Mindam nobis monstrabit. Nam istuc transmissio per Visurgim exercitu, ad Albim in Transalbianos Saxones movit, ulturus perfidiam gentis, à quâ per ferias Paschales legati Caroli, quos ad causas ejus regionis tractandas miserat, trucidati erant; inter quos Godeschaldus ad Sifridum Danorum Regem missus, barbarè contra jus gentium interemptus. Igitur regionem ingressus, omnia inter Visurgim & Albim ferro atque igne vastavit. Cæli etiam ope Trasiconis Abotritorum Ducis, quotquot Abotritorum Carolo confœderatorum regionem palabundi intraverant. Subactâ in hunc modum Ostfalia, ad imperium regni Francici, & Christianam religionem confirmandam Carolus per Visurgim reduxit militem; compositisque per Westfaliam sacris profanisque, Aquisgranum discessit, ad Legatos Irenes Imperatricis audiendos; ubi hyemando Natalem Christi & Pascha solemniter coluit.

Annus Christi 799.

Leonis III Pont. 4.

Caroli M. Franc. Reg. 32.

Hathumari Ep. Pad. 5.

Leo Pontifex Carolum Paderbornæ convenit.

At nihil hætenus Paderborna magnificentius sanctiusque spectavit, quàm hoc anno nonagesimo nono supra septingentesimum, quo duo suprema Ecclesiæ capita Leo Pontifex & Carolus Francorum Rex Paderbornæ convenire. Funestum Leonis Pontificis casum causamque adventus cum Anastasius alijque multis exponunt, tum paucis Annales Francorum. Roma, scribunt illi, Leo Papa cum Litaniâ processurus de Laterano ad Ecclesiam B. Laurentii, quæ ad craticulam vocatur, equo sedens pergeret, in insidias à Romanis positas juxta eandem Basilicam incidit. Ubi equo dejectus, et erutis oculis ut aliquibus visum est, lingua quoque amputata, nudus et semivivus in platea relictus est. Deinde jussu eorum, qui hujus facti autores fuere, in Monasterium S. Erasmi Martyris velut ad curandum missus, Albini cujusdam cubicularii sui curâ noctu per murum dimissus, à Winiago Duce Spoletano, qui audito hujusmodi facinore Romanus manifestus advenerat susceptus, ac Spoletum deductus est. Cujus rei nuntium cum Rex accepisset, ipsum quidem ut vicarium S. Petri, et Romanum Pontificem, cum summo honore ad se præcepit adduci. Iter tamen suum, quod in

Saxoniam

Saxoniam facere constituit ecclesiæ beneficio Leo in somno à Deo mon quemadmodum id Po

Portentum Re

In somnis sum

Orbis Pontific

Squalentes ocu

Truncatam lin

Vulnera, sollici

Augusti.

Igitur Aquisgrano cum generali conventu super anime transmissio cum tot castris confidens, Pontifex postquam advenerat, salutato istudum Coloniensem Archiepiscopum Præfulem semper adjutam misit, qui veniente se Paderbornam deducere in Saxonia, quàm Paderbornam quod locum in his regionibus agrorumque ubi urbanitate, nec hospitium habere compositum simul Pontifici ostentantorumque bellorum Luppiæ & Paderæ locum ad fontes Baptismi ob auspicia esse voluit. Et vit, omnia, quæ ad glorificationem suscipi disponit. Ejus rei gratiam Pipinus filius, Imperator filius per id tempus creaturus Regni negotiis. Interea Pontifex ptusque à Pipino & laudibus benedictionem intersternit. Inde à Pipino miles in legiones & Pontifex procedebat

Saxoniam facere constituerat, non omisit. Jam & Carolus intellexerat, quo
cœlesti beneficio Leo visum oculorum linguamque recepisset, &
in somno à Deo monitus fuerat, qua ope Pontificem restitueret;
quemadmodum id Poëta eorum temporum scripsit.

*Portentum Rex triste videt monstrumque nefandum,
In somnis summum Romanæ adstare Leonem
Urbis Pontificem, mœstosque effundere fletus,
Squalentes oculos, maculatum sanguine vultum,
Truncatam linguam, horrendaque multa gerentem
Vulnera, sollicitos gelidus pavor occupat artus*

Augusti.

Igitur Aquilgrano cum exercitu ad Rhenum progressus, habitoque
generali conventu super Rhenum, in loco, qui Lippenheim vocatur, ibi eodem
anime transmissio cum toto exercitu suo ad Paderbrunnam accessit; ibique in
castris confidens, Pontificis ad se properantis adventum præstolatus est.

Et Pontifex postquam festinatis itineribus Norimbergâ Coloniam
advenerat, salutato istic D. Severini sepulchro, Carolus ei Hildebal-
dum Coloniensem Archiepiscopum, quem sibi supremum aulæ
Præfulem semper adjunctum habebat, cum Aschario Comite obvi-
am misit, qui venientem exciperent, & per Westfaliam honorificè ad
se Paderbornam deducerent. Non Eresburgi, non Heristalli, non alibi
in Saxonia, quàm Paderbornæ Carolus Pontificem excipere voluit;
quòd locum in his regionibus nec amœnitate admirabilium fon-
tium agrorumque ubertate, nec cultu surgentis oppidi civiumque
urbanitate, nec hospitiorum populique jam Christiani frequentia
uspiam haberet commodiorem, aut magis adspectabilem; ex quo
simul Pontifici ostenderet Saxoniam ad Christi fidem abs se perductæ,
tantorumque bellorum suorum fructus; hoc præsertim ad fontes
Luppia & Paderæ loco, ubi tanta hominum multitudo se primùm
ad fontes Baptismi obtulit, & tam felicia Deus Christianæ religionis
auspicia esse voluit. Et Carolus ubi propius Pontificem adesse cogno-
vit, omnia, quæ ad Christi vicarium & Petri successorem quàm ho-
norificentissimè suscipiendum facerent, in castris ad Paderbornam
disponit. Ejus rei gratia præmissus primùm ex castris Pontifici ob-
viam Pipinus filius, Italiæ Rex, cum legionibus aliquot; nam Carolus
filius per id tempus cum parte exercitus ad Albim missus ierat, trans-
actus Regni negotia cum Willis, Abotritis, Nortluidis, Transalbia-
nisque Interea Pontifex in campis Paderbornensibus aderat; susce-
ptusque à Pipino & legionibus in ordinem compositis, sublatâ manu
ter benedictionem impertit; ad quam miles tertium se humi pro-
sternit. Inde à Pipino ad castra Caroli deductus. Jamq; omnis regius
miles in legiones & signa utrimque distributus stabat, quem inter
Pontifex procedebat, protensâ rursus manu precationem singulis
impertiens,

Anast.
Biblioth. in
vita Leonis.

Ubi in-
gni pom-
pa ab eo-
dem Re-
ge excipi-
tur.

impertiens, singulisque ad venerationem Pontificis procumbentibus. Tum verò ubi Pontifex in conspectum propius venit, Carolus ex regio throno descendens, magnâque ducum, Comitum ac procerum coronâ circumfusus, in amplexum Pontificis occurrit; factaque invicem salutatione, è castris ad oppidum procedunt. Haud procul à throno stabant castrenses Episcopi, Sacerdotes ac Clerici in choro utrimque divisi, sacro singuli amictu suo induti, signisque, crucibus ac vexillis supplicantium ritu compositi; quibuscum Pontifex hymnum Angelicum, *Gloria in Excelsis* Deo exorsus, choro Sacerdotum cantum excipiente. Ita processum ad Ecclesiam, quam à Carolo & Hathumaro prope absolutam diximus; ubi ab Episcopo & Clero de novo exceptus introductusque Leo & Carolus. Peracto solenni Missæ sacrificio divinisque, Rex Pontificem ad hospitium & convivium ducit. Lætus dies mutuâ gratulatione & colloquijs consumptus. Non alius hunc magnificum Pontificis ingressum honoremque, à Carolo Christi Vicario Paderbornæ delatum, exactius nobis descripsit, quàm vetus quidam Poëta à Canisio ex antiquitatum latebris productus, quem ipsum Alcuinum Caroli M. præceptorem censet; uti is hujus rei coram spectatore esse potuit, ex quo à Concilio Francofurtensi unâ cum Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo Regi adjunctus fuit. Quisquis tandem auctor ille, juvat certe hunc non tam Poëtico ingenio, quàm historicâ fide narrantem audire:

Canisius l. 6.
Antiq.

*Est locus insignis, quo Patra et Lipa fluentant,
Altus et in nudo campo jacet, undique largo
Vestitus spacio, celso de colle videri
Namque potest legio omnis, et hinc exercitus omnis,
Castra Ducum et Comitum, radiantiaque arma virorum.
Hic Carolus multis stipatus millibus heros
Advenit, et tandem juvat hic succedere tectis.
Missus Apostolici regalem tendit ad aulam.
Interea et summum manifestat quippe venire
Pontificem expulsam Romana à sede Leonem
Civibus à propriis, et tot tolerasse recenset
Verbera, commemorans extinctum lumine vultum;
Narrat et abscissam liquido de gutture linguam:
Nunc medicante Deo sanatum et ab omnibus istis
Esse malis, animis stupet ipse exercitus omnis
Audita, et Carolus recolendo somnia retrò
Præteriti indicio agnoscens vestigia visus;
Hoc fore non dubitat, quod tristes funderet stetus
Pontificem in somnis jam dudum vidit eundem.
Hinc jubet extemplo Pipinum occurrere magno
Pastori, pacem et placidam portare salutem.*

Obruius

Obruius ire parat g
Pipinus centum la
Ipse sedet solio Car
Dans leges patrii
Utque videt patu
Pastor Apostolicus
Pipinum, gemina
Pro populoque pro
Ante Sacerdotem
Sternitur, et suppl
Mox Leo Papa j
Excipit, et sacris c
Heret in amplexu
It comes, et supra
Pipinus, varias r
Inque vicem divi
Rex pius interea
Alloquitur popu
Ergo agite ò proce
Ire estis soliti ad be
Temptare, et cru
Pontifici celeri cu
Vix hæc dixit Her
Tela manu glome
Et latos clypeos g
Ærata resonant;
Ire equitum, spar
Et tuba lugubri m
Classica signa son
Agmine cristate
Tela micant pari
Armati incedu
Gaudet equis, si
Audendi, ac Ca
Aurea crista te
Fulget, equo ing
Ante Sacerdotu
Stant divisa cho
Sacra crucis vex
Adventum exp
Jam pater in ca
Pipinum et sum
Constat et inqu

Obuius

Orvus ire parat genitoris iussa facessens.
 Pipinus centum latus cum millibus ibat.
 Ipse sedet solio Carolus Rex iustus in alto,
 Dans leges patriis, et regni fœdera firmat.
 Utque videt patulo adversum se tendere campo
 Pastor Apostolicus centum cum millibus altum
 Pipinum, geminas extendit ad athera palmas,
 Pro populoque preces effundens pectore largas.
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, et supplex vulgus ter fusus adorat.
 Mox Leo Papa solo Pipinum more benigno
 Excipit, et sacris circumdans colla lacertis
 Heret in amplexuque diu placida oscula libans.
 It comes, et supra se confert vertice toto
 Pipinus, varias miscet sermone loquelas,
 Inque vicem diversa levant problemata verbo.
 Rex pius interea solium conscendit, et omnem
 Alloquitur populum Carolus venerabilis Heros.
 Ergo agite ô proceres, inquit, quibus induite arma
 Ire estis soliti ad bellum, Martemque severum
 Tentare, et crudo vosmet confidere pugno,
 Pontifici celeri cursu occurremus opimo.
 Vix hæc dixit Heros, fremit undique turba tumultu,
 Tela manu glomerat, mox loricasque trilices
 Et latos clypeos galeasque et spicula peltæ
 Arata resonant; acies hinc inde videntur
 Ire equitum, sparso nigrescunt pulvere nubes,
 Et tuba lugubri medio strepit aggere voce.
 Classica signa sonant, campi densantur aperti,
 Agmine cristatus fulgetque exercitus omnis.
 Tela micant pariter, vexilla levata coruscant,
 Armati incedunt juvenes et freta juvenus
 Gaudet equis, siccus fervescit in ossibus ardor
 Audendi, ac Carolus medio micat agmine latus.
 Aurea crista tegit frontem, et conspectus in armis
 Fulget, equo ingenti portatur ductor opimus.
 Ante Sacerdotum porro castra agmina ternis
 Stant divisa choris, in longis vestibulis almæ
 Sacra crucis vexilla levant, et Præsulis omnis
 Adventum expectat Clerusque et candida plebes.
 Jam pater in campo Carolus videt agmina aperto
 Pipinum et summum Pastorem tendere contra
 Constat et inque modum populum expectare corona

F

Præcipit,

Precipit, atque aciem hinc dividit urbis ad instar.
 Ipse autem medio consistere in orbe beatus
 Prasulis adventum expectans, et vertice toto
 Altior est sociis, populum supereminet omnem.
 Jam Leo Papa subitque externo se agmine miscet.
 Quam varias habitu linguas, tam vestis et armis
 Miratur gentes diversis partibus orbis.
 Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
 Pontificem amplectens magnum, et placida oscula libat,
 Inque vicem dexteras jungunt, pariterque feruntur
 Gressibus, et multo miscentes verba favore.
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, et supplex vulgus ter fusus adorat,
 Pro populoque preces ter fundit pectore Prasul.
 Rex pater Europa, et summus Leo Pastor in orbe
 Congressi, inque vicem vario sermone fruuntur.
 Exquirat Carolus casus, auditque laborum
 Diversos, sceleris populi impia facta stupefcit.
 Miratur geminas jam dudum luce fenestras
 Extinctas, et nunc reparatum lumine vultum,
 Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.
 Alter in alterius configunt lumina vultus,
 Et parili sedis tendunt ad culmina gressu.
 Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi,
 Alternis vicibus modulantes carmina laudum,
 Atque Creatori grates laudesque frequentant,
 Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,
 Et desperatam condebat in ore loquelam.
 Ex oritur clamor, vox ardua pulsat olympum.
 Intrat Apostolicus, Carolo ducente beato,
 Tempia Creatoris, solito solemnina more
 Concelebrare pio, Missarum sacra favore.
 Ex hinc officii divinis rite peractis,
 Invitat Carolus celsa inter tecta Leonem.
 Clara intus pietas conlucet vestibus aula,
 Auro ostro ornantur hinc inde sedilia multo.
 Ad mensas resident leti, variisque fruuntur
 Deliciis, medio celebrant convivio tecto;
 Aurea namque tument per mensas vasa falerno.
 Rex Carolus simul et summus Leo Prasul in orbe
 Vescitur, atque bibunt pateris spumantia vina.
 Post letas epulas et dulcia pocula Bacchi,
 Multa pius magno Carolus dat dona Leoni.

Hinc

Hinc latus re
 Rex, et Apost
 Cum tali d
 Romanos fug
 Celebravit & hunc Po
 Poeta noster, tempore
 presbyter.

Namque pro
 Obvius ipse
 Stipatus mul
 Pontificemq
 Et reserare l
 Suscepit cum

Mansere per aliquot
 terque cetera pietatis
 vero Episcopatum Pac
 scriptumque Leo Pon
 vit; quod acta Libo
 docent. Religiosum, inq
 studium nobiliter inchoa
 Quo felicior nobili
 derbornensis: nihilq
 porum injuriâ utrum
 Deinde Pontifex, ut id
 constructâ quoddam alta
 ris Stephani, quas secum
 promittens, quod oratori
 ulterius passurum foret
 gnovit: ut videlicet ob
 stianam aliquoties igni
 quias ibi rogatu Imperat
 sionisque sue, cum nihil
 Verum ac suâ fide co
 Episcopo, Basilica cur
 conflagravit; id fortu
 hic Pontifex tantum
 animadversionibus in
 hic de consecrato à P
 memorat Jdo presby
 Crantzius, Browerus
 re in crypta chori Le
 Browerus, quod à Le
 cratumque D. Virgi

Hinc letus repetens aula secreta revisit
 Rex, et Apostolicus repetit quoque castra suorum.
 Cum tali à Carolo Leo sit susceptus honore,
 Romanos fugiens propriisque repulsus ab oris.
 Celebravit & hunc Pontificis ac Regis congressum ingressumq; Saxo
 Poëta noster, tempore Arnulphi Cæsaris Paderbornæ, ut creditur,
 presbyter.

Namque propinquantem cūm primum noverat, illi
 Obvius ipse loco de castrorum memorato
 Stipatus multis populorum millibus ibat;
 Pontificemque vicem Petri, cui claudere celos
 Et referare licet verbo, sedemque tenentem,
 Suscepit cum magnifico reverenter honore.

Manfere per aliquot diēs Leo Pontifex & Carolus Paderbornæ; in-
 terque cetera pietatis monumenta tria cum primis illustria. Enim-
 vero Episcopatum Paderbornensem recens à Carolo institutum de-
 scriptumque Leo Pontifex coram Apostolicâ auctoritate confirma-
 vit; quod acta Liboriana ab Idone presbytero nostro conscripta
 docent. *Religiosum, inquit ille, Caroli et salutare Christianitatis dilatanda
 studium nobiliter inchoatum Leo Pontifex Apostolicâ auctoritate firmavit.*
 Quo felicilior nobiliorque ceteris Carolinis Episcopatibus est Pa-
 derbornensis: nihilq; magis cum ceteris conquerendum, quàm tem-
 porum injuriâ utrumque Regis & Pontificis diploma intercidiſſe.

Deinde Pontifex, ut idem Auctor refert, in Ecclesia tum ibidem noviter
 constructâ quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias Protomarty-
 ris Stephani, quas secum Româ detulerat, collocavit, fiducialiter id Principi
 promittens, quod oratorium illud tanti Martyris patrocinio munitum, non
 ulterius passurum foret injuriam, quàm ipse referente prius ei contigisse co-
 gnovit: ut videlicet ob incolarum loci perfidiam et odium in religionem Chri-
 stianam aliquoties igni traderetur. Et ob hanc maximè causam easdem reli-
 quias ibi rogatu Imperatoris condidit, non sine effectu congruo fiducia spon-
 sionisque suæ, cūm nihil tale postmodum illic perpetratum esse certissimum sit.
 Verum ac suâ fide constans vaticinium. Nam etsi postea, Rothario
 Episcopo, Basilica cum maxima parte urbis, iterumq; anno M C X X X I.
 conflagrârît; id fortuito igne accidit, non Barbarorum injuriâ: quod
 hic Pontifex tantummodo pronunciavit; ut rectè à Bollando in
 animadversionibus in acta Liboriana observatum est. Ceterum quæ
 hic de consecrato à Pontifice altari ac Lipsanis D. Stephani repositis
 memorat Idone presbyter, eadem scriptor vitæ Meinweri, Gobelinus,
 Crantzius, Browerus clari scriptores retulere. Perstat hodie dum alta-
 re in crypta chori Leonis monumentum. Quanquam non probe-
 Browerus, quod à Leone ipsum templum dedicatum scribat conse-
 cratumque D. Virgini; cūm templo demum integro absoluto ea

Leo Pont.
 altare S.
 Stephani
 Paderbor-
 næ conse-
 crat.

Hinc

F 2

dedicatio

dedicatio Badurado Episcopo hathumari successori tribuatur. Cryptam fortè, quæ choro substructa hodie dum amplo spatio conspicitur facelli instar, aliamve ædiculam dedicaverit. Et falli Gobelinum ac Crantzius, qui à Leone Pontifice Basilicam Paderbornensem VIII. Idus Decembris dedicatam scribunt, satis ex eo constat, quòd eo tempore Leo Pontifex Romæ fuerit; quippe qui in pervigilio D. Andrea ad urbem redijt, exceptus incredibili gaudio à Romanis; ut hæc Anastasius Bibliothecarius inter acta Leonis Pontificis retulit. Leonis præterea liberalitatem sacram commendat Gobelinus à condonationibus noxarum, quas recepto vocabulo indulgentias diximus, quarum Pontifex largè participes fecerit, quotquot ædem hanc ritè precando salutarerent; cujusmodi indulgentias alia quoque loca, à Leone per id tempus consecrata, ad eundem Pontificem referunt, de quibus in annalibus nostris uberius relatum est.

Carolus
Castrum
Dribur-
gum Ec-
clesiæ Pa-
derbor-
nensi ad-
jicit.

At Carolinæ liberalitatis monumentum, quod tertium est ex hac Regis & Pontificis præsentia, haud minus illustre dignumque posteritatis memoriæ. Nam licet Carolus jam amplis bonorum possessionibus proventibusque dotasset Ecclesiam; adjecit tamen regiæ munificentia, idque rogatu Pontificis, castrum Jburgum (quod posterior ætas Driburgum dixit) cum subiectis agris & circumpositis vicis ac prædijs colonorum domui Episcopi hathumari. Testes hujus donationis Gobelinus, Crantzius, Bruschius, Hamelmannus, Kerfenbrochius, Hobelius ex tradita certaque Majorum fide: licet tabulæ donationum, quas primi viderint, à nobis desiderentur; quemadmodum hæc pluribus asserta à FERDINANDO Episcopo in Monumentis Paderbornensibus; ut ceteris, quæ hic desideres, facile superfedeam. Quo regio Caroli dono alterum etiam Jburgum castrum, quod idem nomen obtendit, Wihoni Osnabrugensi Episcopo cesserit. Nec insolens videri debet, ejusmodi castra arcesque Saxonum Episcopis à Carolo esse datas; quando, ut mox referam, celebre Eresburgum castrum cum circumjacentibus prædijs, agris & incolis à Carolo donatum est Monachis familiæ D. Benedicti, ob egregia in prima gentium conversione merita. Quam in rem Leonis Pontificis consilium fuit, ut ex Eresburgi diplomate liquet, ejusmodi castra consecrare religioni & domicilijs sacrorum Præsulum. Nimirum ut ijs in locis, in quibus Barbari habuerant sua fana, Idola, & conventus superstitionis, in ijs Christiana religio haberet cultum veri Numinis. Ultraque etiam Carolus porrexerit consilia; quibus ejusmodi arcibus Episcopos præmunitos esse voluit, vel ad receptum, vel ad tutelam suorum. Certè nec cum Saxoniam ita inter Episcopos divisisse scribitur, ut solis decimis agrorumque prædijs, sed amplis bonorum possessionibus atque arcibus honori splendorique supremi Sacerdotij consultum voluerit; haud secus quam

in

in Francia & Germani-
torum Caroli liberalit-
tè Jburgumve castrum
Saxonibus, quæ Austru-
pugnabile, ex adverso r-
lisque præmunitum, u-
mora & luci; quibus
cultum à Barbaris. Sec-
aliud gentis Idolum,
dixeris; quæ ob id Car-
burgum converterit. A-
constitit: modò ruder-
montis Driburgum op-
planitie magnà vi aqu-
per diocesin, aut alibi
di loca aquis nobilitat-
bavit Carolus, ut suo
Driburgum, Ecclesia

Mansit Carolus,
dies cum Pontifice; &
Francorum annalestr-
scure indicant monum-
primum in vicinis Te-
târât cum Saxonibus;
sacra ædes hujus cele-
tit. De qua inter ceter-
Dethmoldiam inde p-
cœtu primorum Chr-
dotes. Hujus rei sat ex-
in vita Meinweri: la-
gnitudinis, à B. Leone
collocavit in crypta nov-
tomartyris Stephani cum-
verò seu Dethmoldia
bornensis; sicuti totu-
ductum Pontificem a-
rum alteram Remæ
monte haud procul M-
tam perhibent vetust-
jorum fides. Et si con-
hæc vestigia liberius
Leoni Pontifici, non
locis primas Episcopo

in Francia & Germaniâ Cisirhenana Regum Francorum & progenitorum Caroli liberalitate conspiciebantur Episcopi. Driburgum certe Jburgumve castrum primis Caroli bellis expugnatum ereptumq; Saxonibus, quâ Austrum respicit, ex abrupti montis crepidine inexpugnabile, ex adverso montium Teutonicorum jugo altis fossis vallisque præmunitum, ut vestigia hodieum monstrant: circum nemora & luci; quibus persuasus nonnemo, illic Idolum Jrmenseul cultum à Barbaris. Sed cum illud Eresburgi à nobis monstratum sit, aliud gentis Idolum, quæ ejusmodi in locis crebra fuere, constituisse dixeris; quæ ob id Carolus in sacrorum loca haud secus, quàm Eresburgum converterit. Arx, quam Episcopi tenuere, ad annum 1309. constitit: modò rudera tantum visuntur & collapsa turris. Ad pedem montis Driburgum oppidum, quod idem nomen servat. In subjecta planitie magnâ vi aquarum prorumpentes acidulæ, quibus non aliæ per dioccesin, aut alibi facile præstantiores vel celebriores; cujusmodi loca aquis nobilitata, quæ ex naturæ apud nos beneficio, ita probavit Carolus, ut suo etiam beneficio duo ex his Paderbornam & Driburgum, Ecclesiæ donârit.

Manfit Carolus, ubi hæc agebantur, Paderbornæ per aliquot dies cum Pontifice; & cum multa coram pertractata essent (sicuti Francorum annalestradunt) Rex Pontificem, quod multa non obscurè indicant monumenta, per dioccesin circumduxit. Monstratus primum in vicinis Teutonicis montibus locus prælij, quo acie decertarat cum Saxonibus; nam istuc à Caroli ævo, quia à Carolo condita, sacra ædes hujus cælestis victoriæ grata in Deum memoria constitit. De qua inter ceteros Crantzius, & nos supra ad annum Christi 783. Dethmoldiam inde progressi; ubi Leo Pontifex aram consecravat, cœtu primorum Christianorum jam ijs locis congregato per Sacerdotes. Hujus rei sat evidens testimonium apud Auctorem vetustum in vita Meinwerci: *lapidem, inquit ille, quendam altaris spectabilis magnitudinis, à B. Leone Papâ consecratum, de Ecclesia Thietmelle allatum, collocavit in crypta novi Monasterii à se constructi, in quâ et reliquias Protomartyris Stephani cum multorum aliorum sanctorum reposuit.* Thiatmelle verò seu Dethmoldia arx est & oppidum infra fines diocesis Paderbornensis; sicuti totus ille montium tractus. Mindam quoque deductum Pontificem ad Visurgim duæ sacræ ædes monstrant; quarum alteram Remæ ad confluentes Wernæ & Visurgis, alteram in monte haud procul Mindâ D. Nicolao à Leone Pontifice consecratam perhibent vetusta eorum locorum monumenta & tradita Majorum fides. Et si conjecturis uti fas erit, quod ex illa antiquitate per hæc vestigia liberius est, prorsus existimo, Carolum M. ostendisse Leoni Pontifici, non solum Mindæ, sed & in ceteris per Westfaliam locis primas Episcoporum sedes à se institutas conditasque; ut haud secus,

Leo Pont.
Dethmoldiam ac Mindam cum Carolo invisi-

Vita Meinwerci
n. LXXX.

Henr. de Hervord,
Gobelinus,
Herm. Mindensis,
Joan. de Effendia,
Rolevingus,
Witthius.

Montem
Eresburgum à
Carolo M.
D. Benedi-
dicti reli-
giosis do-
natum
compro-
bat.

secus, quàm Paderbornæ fecerat, Apostolicâ auctoritate probaren-
tur: ac Pontifex coram oculis suis delibaret fructum Saxonie, à se ad
Christi religionem traductæ; quo à Pontifice nihil jucundius, & à
Carolo nihil honorificentius spectari poterat. Hunc in modum Ha-
melia ad Visurgim, & Sidinckufij in dynastia Burana apud nos, ex tra-
dita Majorum fide, monstrantur ædes sacræ à Leone Pontifice dedi-
cata. Sanè verò Leonem Pontificem Eresburgum accessisse, ibique
non modò consecrassè capellam, sed & totum illum montem, in quo
prima Christianæ religionis auspiciâ fuere, convertisse in domicili-
um possessionemque Ordinis D. Benedicti, ut exinde religiosi Sacer-
dotes incohererent in subsidium excolendæ Saxonie, ex tabulis ipsius
Pontificis certum accepimus, quas hic adscribere necesse habemus.

*Leo servus servorum Dei, Karolo M. Francorum Regi. Pia tua inten-
tione per omnia congaudentes, quod jubes, annuere non tardamus. Igitur hunc
montem Eresburg, quem expugnatum cum tota Saxonia Deo obtulisti, et per
nos B. Petro consecrasti, liberum ab omni humanâ potestate esse, et fratrum
ibi ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus.
Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neve regni vestri invasoribus
aliqua rebellandi fiducia præparetur: Sub anathemate, B. Petri auctoritate,
interdicimus, ne quis unquam bellica ipso in monte præsidia collocare, aut per
te collata prædia, aut decimas circa montem per duas Saxonicas ristas, quas
illuc delegasti, audeat diripere. Hæc conservantibus sit pax à Deo Patre, in-
fringentibus excommunicatio et à Beatorum collegio sit separatio in æternum.
Datum Eresburg per manum Jannis Bibliothecarii et Cancellarii Ecclesia
Romana V. III. Kal. Jan. Anno Domini ... Leonis tertii quarto. Indi-
cione * septima die dedicationis Capella in Eresburg.*

* Octava.
Meibomius.
Witius
Clausberg.
Stangefol.

Chapeauville.
Broverus
l. 7. ann.
Becanus in
Aquis-
grani lib. 5.
ad an. 799.

Celebre apud Baronium, & in conciliorum actis apud Binium
& Sirmundum, perinde uti apud nostros scriptores, diploma, in quo
vetustatis ex scriptorumque vitio unus alterve error irrepsit; inscri-
ptio enim Carolum Imperatorem præfert, qui altero demum anno
Imperator à Leone coronatus est; quocirca nomen Romanorum
Imperatoris, in Francorum Regis commutavimus: si non tota inscri-
ptio imperiti manu accesserit. Alter error est in mense, qui VIII. Kal.
Januarij consignatur, cum Leo Pontifex non nisi post Litanias Romæ
habitas verno ejus anni tempore ex Italia profectus ad Carolum ve-
nerit, quem deinde Carolus per totam æstatem in serum usque Au-
tumnum in Saxonia & ad Rhenum apud se in comitatu habuit; quo-
circa pro Januario reponendus est Junius aut Julius; quæ mensium
nomina cum per primas abruptasque literas in diplomate scripta
fuerint, facili errore pro Junio aut Julio Januarius obtrudi potuit.
Quibus animadversis facile est componere ac statuere ea, quæ de
templis & altaribus aut Sigeburgi ad Ruram, aut Colonia, aut Aquis-
grani, aut Tungris à Leone consecratis memorant eorum locorum
scriptores;

scriptores; quando Leo
D. Andrea sub exitum
Interque Romanos ordi-
untem exceperè, mem-
obviam Scholæ Franco-
Carolo cura fuit de Sax-
adolescentes transmitti
formandos; quos ex obsi-
rum delectu, ad illud se-
dum ceteros obsides ad
aut Rhemos, aut ad alia
collegia transportari ju-
doctrinæ Sacerdotes, qu-
Pastores doctoresque E-
à Leone Pontifice acta
eos, qui aliam quàm Ro-
nostram introductam c-
palamque editis libris p-

Pontifice honor
Aquisgrani hyemavit in
altero mox anno per Au-
consecutus. Ubi sacrati-
lemnia, in Basilica B. Pet-
acclamante populo K A
MAGNO ET PACI
VITA ET VICTORI
addunt, à Pontifice mon-
omisso Patricii nomine
latus; cum ob rerum m-
tum etiam ob Saxoniar-
quàm latè ab Rheno ad
Thuringiam ingenti t-
tur, cum imperio Franco-
jam omnis illa regio va-
descripta erat: jam Episc-
bus præterea inchoatis

scriptores; quando Leo Pontifex, uti ex Anastasio relatum est, pridie D. Andreae sub exitum Novembris Romam tandem reversus est. Interque Romanos ordines, qui Pontificem incredibili gaudio redeuntem excepere, memorantur apud Milvium processisse Pontifici obviam Scholae Francorum, Frisonum & Saxonum. Adeo semper Carolo cura fuit de Saxonia, ut jam Hadriano Pontifice Saxonum adolescentes transmitteret Romam, literis & Christianâ religione informandos; quos ex obsidum aut captivorum numero, aut ingenuorum delectu, ad illud seminarium pietatis transmisit. Quemadmodum ceteros obsides adolescentes aut herbipolim, aut Ultrajectum, aut Rhemos, aut ad alia Franciæ Germaniæque florentia Clericorum collegia transportari iussit; quo ex illis haberet probatæ virtutis & doctrinæ Sacerdotes, quos incultis per Saxoniam populis imponeret Pastores doctoresque Evangelij. Et si quis hæc conferat cum ijs, quæ à Leone Pontifice acta sunt per Saxoniam, insanire prorsus dixeris eos, qui aliam quàm Romanam religionem à Carolo in Saxoniam nostram introductam comminisci, & suæ hæresis plebi persuadere, palamque editis libris per summam fallaciam spargere audent.

Annus Christi 800.

Leonis III Pont. 5.

Caroli M. Franc. Reg. 33.

Hathumari Ep. Pad. 6.

Pontifice honorificentissimè à se dimisso Romam Carolus Aquisgrani hyemavit inter festos Natalis Christi & Paschatis dies, altero mox anno per Autumni tempus Leonem Pontificem Romam consecutus. Ubi sacratissimâ Natalis Christi die, inter Missarum solemniam, in Basilica B. Petri Apostoli Imperator à Leone coronatus est, acclamante populo KAROLO AUGUSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO, IMPERATORI ROMANORUM VITA ET VICTORIA. *Post quas laudes, ut Francorum annales addunt, à Pontifice more antiquorum Principum adoratus est, ac deinde omisso Patricii nomine IMPERATOR & AUGUSTUS appellatus;* cum ob rerum magnitudinem pro Ecclesia Christi gestarum, tum etiam ob Saxoniam subactam, Christoque partam. Jam enim quàm latè ab Rheno ad Albim, ab Isala & Frisiæ finibus ad Salam & Thuringiam ingenti terrarum populorumque spatio protendebatur, cum imperio Francico Christi legem ac religionem susceperat: jam omnis illa regio vasti instar regni in Episcoporum sedes à Carolo descripta erat: jam Episcopatus octo conditi absolutique erant, duobus præterea inchoatis; jam & Episcopi in singulas suas dioceses ac sedes

Carolus
M. Romæ
à Leone
Impera-
tor coro-
natur.
Ann. Franc.

sedes introducti erant; & quiescente à bellis gente, florebat ubique Christiana religio, everfis inanum deorum fanis ac Idolis. Postremo quod divinâ prorsus ordinatione factum dixeris, Romanus Pontifex Leo III in Saxoniam delatus, & à Carolo M per Episcopatus circumductus; ut vice S. Petri, cui Carolus toties Saxoniam Romæ devoverat, possessionum Saxoniam adiret; tanquam non prius Deus Carolum Imperatorem coronari voluerit, quàm ex integro belli merito Christiana religio per successorem S. Petri confirmata esset. Quapropter per hunc S. Petri successorem in Basilica ejusdem Natali Christi die, corona Imperij ad Francos translata, quorum natalis & origines gens Francica in his Westfaliam Saxoniamque regionibus primum habuerat; lætoque ac præfago non minus auspicio eadem Imperij Corona à Francis deinde ad Saxones, utramque Germaniam & bellicosam pro Christo gentem transijt; donec hanc nominis Majorumque suorum gloriam scdâ hæresi corrumpere, immemor quo Romani Pontificis & successoris Petri beneficio Imperij majestas ad Germanos primum pervenerit.

Annus Christi 801. &c.

Leonis III Pont. 6. &c.

Caroli M. Imper. 1. &c. Reg. 34. &c.

Hathumari Ep. Pad. 7. &c.

Finis
bello Sax-
onico,
Christiana
religio
florere in-
cipit.

Ceterum Carolus, ex quo Imperator Româ in Germaniam redijt, & sedem Imperatoris Aquisgrani medios inter Germanos collocavit, & bella, quæ exinde gessit in his regionibus, trans Albem adversus Trans-albianos suscepit; dum anno DCCCIV. debellat quoque ijs gentibus, Saxones Transalbianos identidem rebelles cum mulieribus & infantibus transferret in Franciam. Abotriti (populo Francico foederatis mitioribusque ad Christi sacra accipientes) in vacuas Saxonum sedes repositis. Quo bello Eginardus ceterique scriptores trigessimum tertium belli Saxonici annum in Carolo absolunt. Ita religio Christiana ad Danorum fines atque Ederam fluvium, quo Saxones à Danis dirempti, quàm latissime propagata, antiquissimam quoque Saxoniam & primas Saxonum sedes imperio suo inclusit. Rarius exinde Saxoniam ingressus est Carolus; nec causa urgebat, cum gens omnis pacata quiesceret, & exuta barbarie Christianæ legis mores imbueret; ultroque se ad Baptismum & Christi sacra tam prona & fervida offerret post infusum religionis lumen quàm obstinata prius ex superstitionis cœcitate fuerat. Hunc vero laborum suorum fructum cum ceteri per Saxoniam Episcopi & Sacerdotes experirentur, tum Hathumarus cum primis; cujus diocesis populus

populus, statim ab initijs bellis; aulæ frequentia toties Paderborna jam ex vico in opædibus, incolis, scholis, & locis excultra esset.

Per hæc tempora, anno 807. mortalium numero & Angaria Dux (quem Regis pro conservanda gentis suæ filis memorabilis, de quibus celebrior sincera ad Christianam susceptam adeo deinceps cognovit; ut non vulgarem mortuorum post mortem honoratum in vico Engeren prostratus prodigijs, de quibus repetendum ducimus.

Iisdem hæc temporibus inter Apostolicos labores Hæc quod incrementum per diocesis postularentur Sacerdotes paratus esset hujus loci Clerus, flores defumi possent. In quociderit, nullus scriptorum pro Liborianis, Hathumarus, in quobornensis Ecclesia ordinatus Episcopus transactis, idem gloriosissimus verò Carolum M. excellisse quot ante ejus obitum annis etiam, ut mox confirmabimur

Annus

Leo

Ca

Ha

Celebris interea Moguntia convocata, ad quam tres Archiepiscopus Colonienfis, Ricolphus Salisburgensis cum suis provinciaro convenere Moguntiam,

populus, statim ab initijs belli excoli coeperat; uti Caroli etiam totiusq; aulae frequentia toties excitatus erat; praeterquam quod Paderborna jam ex vico in oppidi speciem templis, Collegio Cleri, aedibus, incolis, scholis, & frequentia civium praeter ceteris Westfaliae locis exulta esset.

Per haec tempora, anno, ut quidam volunt, 805. vel ut alij 807. mortalium numero ereptus est Widekindus Mag. Westfaliae & Angariae Dux (quem Regis quidam titulo honorarunt) multis pro conservanda gentis suae libertate bellis contra Carolum M. gestis memorabilis, de quibus suis superius locis egimus: at multo celebrior sincera ad Christianam fidem conversione, quam semel susceptam adeo deinceps constanter tenuit, ferventerque propugnavit; ut non vulgarem modo pietatis laudem vivus, sed & Divorum post mortem honores consecutus sit. Defuncti corpus conditum in vico Engeren prope Hervordiam, & tumulus crebris illustratus prodigijs, de quibus cum alio fufius loco actum, nihil hic repetendum ducimus.

Isdem hisce temporibus, urgente Carolo & Metropolitano, Hathumarus inter Apostolicos labores Hathumarus consecratus est Episcopus; quod crescente per dioecesis amplitudinem Christiana religione postularentur Sacerdotes parocij imponendi: & satis jam instructus esset hujus loci Clerus, e quo praeficiendi popularibus suis Pastores desumi possent. In quem vero annum haec consecratio inciderit, nullus scriptorum prodidit: tantum Ido presbyter in actis Liborianis, *Hathumarus, inquit, ex precepto Principis primus est Paderbornensis Ecclesiae ordinatus Episcopus. Post cujus ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus Princeps ab hac luce migravit.* Constat vero Carolum M. excellisse e vivis anno Christi 814. quocirca aliquot ante ejus obitum annis consecratus Episcopus, & Carolo etiam, ut mox confirmabimus, superstes vixit.

Annus Christi 813.

Leonis III Pont. 18.

Caroli M. Imp. 13. Reg. 46.

Hathumari Ep. Pad. 19.

Celebris interea Moguntina Synodus anno Christi 813. convocata, ad quam tres Archiepiscopi Metropolitani, Hildebal- dus Colonien- sis, Ricolphus Moguntinus, & Arno seu Bernharius Salisburgensis cum suis provincialibus Episcopis, Abbatibus & Clero convenire Moguntiam, in clauistro S. Albani, die nono Junij; quemad-

quemadmodum id præfatio Patrum ad Concilij hujus acta testatur. Episcopi qui interfuere, numerantur xxx. Abbates xxv. Ac licet nullius Episcopi nomen adnotatum reperiatur, quod hinc multi nobiscum ex illa antiquitate desiderant; haud tamen ambigam, quin Hathumarus Paderbornensis, & Gerfridus Mimigarnevordensis, ceterique Saxonie Episcopi evocati convenerint; maximè cum rogatu & auctoritate Caroli Synodus hæc congregata sit: in qua postremo ante mortem anno omnia constitui voluit, quæ vel ad religionem Christianam, ac Cleri disciplinam, vel ad regnorum tranquillitatem à religiosissimo Imperatore desiderari poterant, ut Imperium optimis sanctissimisque legibus ordinatum Ludovico filio moriturus relinqueret. Eam quoque ob causam cetera per Francie Regnum Concilia, Arelatense, Rhemensè & Cabilonense ab Archiepiscopis eorum locorum per id tempus anni celebrata sunt. Tanquam sapientissimus Imperator, qui jam anno Christi 814. testamentum solemniter fecerat, ab Archiepiscopis & Episcopis consignatum, per hæc postrema Concilia supremas quoque tabulas conderet, quibus Ecclesie & Imperio quam saluberrimè consultum esset. Multa igitur in Synodo Moguntinâ, uti & in alijs, utiliter, pie & sanctè lvi. Canonum legibus ac decretis constituta sunt, quibus Cleri, Monachorum, & populi mores formarentur, quæ Hathumarus, siquidem præfens hic fuerit, certè haud secus quam ceteri Saxonie Episcopi per diocesim sancita observavit.

Annus Christi 814. 815.

Leonis III Pont. 19. 20.

Ludovici Pij Imp. 1. 2.

Hathumari Ep. Pad. 20.

Moritur

Carolus

M. succe-

dit Ludov-

vic⁹ Pius,

Ann. Franc.

Auctor vi-

te Ludov.

Theganus.

Ann. Pi-

thæi.

qui gene-

ralem Pa-

derbornæ

conven-

tum habet,

Nihil exinde memorabile de Hathumaro ex Caroli ætate, quem altero mox anno Aquisgrani incredibili cum totius Germanie & Europæ luctu mors sustulit. Successit Carolo in Imperium Ludovicus filius, cognomento Pius, omnium regnorum & Imperij heres à patre scriptus. Is verò postquam Aquisgrani omnia mature disposuerat; in Saxoniam cum exercitu movit, ac patris instituto Paderbornæ generalem conventum habuit. Tam celebris excultaque Paderborna, quæ præ ceteris Saxonie locis Ludovicum etiam Imperatorem invitavit, ut iste de totius gentis negotijs cum legatis undique ad se missis transigeret, Saxoniamque ut à patre acceperat, in religione Christiana & imperio Francico pacatam contineret. Convenere etiam præter Herioldum profugum è Dania Regem, legati Scavorum

Scavorum Paderbornæ; qui quid in Saxonia turbaret, a Balderico supremo militie legato sus. Nam ex quo Herioldus & filijs ante biennium victi erat bellum denuò intulerunt. In ex Godefridi filijs cecidit. F. Daniâ in factiones scissâ, ad quem Imperator benignè excolari iussit, dum post vernum opportunum ratus si æmulæ poneret, quem ex officio sibi religionem in remotissimas dam. Et spem dare visus Herioldus & magnâ Danorum militum omnes Saxonici Comites iussu Balderici trans Egidonem transivit, septemque castris ad Insulam figeret, & Godefridi Regis filiarum navium in Insula triginta rupta hærent, nec copiam dum in Regnum reposuit, cum exercitu ad Ludovicum pervenit. Auctor vitæ Ludovici per hunc Caesar de Herioldo meritis Transalbanis, quos Pater, ut faciam transportaret, cum uxore fecit, solvitque onera quæ Patre hereditatis, quod sub Patre clementiâ restituit: ratus vi & beneficijs, ut cognomento dos in melius; quod latè tota era transiret. Nec ea spe delusum vinculo religionis, quo nullo

Nihil hac Ludovici præter Hathumaro aut honorificentiam quam in intimam Imperatoris tiori quicquam jucundius fuisse Saxoniam efflorere, operâ factum. Adeo quippe sacrarum studio incensus erat, ut passim non modò Regem sed & Sac

Sclavorum Paderbornæ; quibuscum de gentis illius securitate, ne quid in Saxonia turbaret, actum est. Interim exercitus, duce Balderico supremo militiæ legato ad fines Daniæ per Albim transmissus. Nam ex quo Herioldus & Reginfridus Daniæ Reges à Godefridi filijs ante biennium victi erant Regnoque ejecti, reparatis viribus bellum denuò intulerunt. In quo conflictu Reginfridus alterque ex Godefridi filijs cecidit. Herioldus, cum rebus suis diffideret, Daniâ in factiones scissâ, ad Ludovicum Imperatorem confugit; quem Imperator benignè excepit, & in Saxonia sui adventum præstolari iussit, dum post vernum tempus ipse in Saxoniam veniret: opportunum ratus si æmulæ & dissidenti genti Daniæ Regem imponeret, quem ex officio sibi obligatum haberet, ad Christianam religionem in remotissimas illas Septentrionis oras introducendam. Et spem dare visus Herioldus, qui postea Moguntia cum uxore & magnâ Danorum multitudine Baptismum suscepit. Igitur omnes Saxonici Comites iussi contrahere militem, junctisque Abotritis Baldericus trans Egidoram flumen in interiora Daniæ penetravit, septemisque castris ad littus oceani pervenit. Ibi cum castra figeret, & Godefridi Regis filij cum magnis copijs & classe ducenarum navium in Insula triginta millibus passuum à continente abruptâ hærent, nec copiam pugnae facerent; Baldericus Herioldum in Regnum reposuit, acceptisque xl populorum obsidibus cum exercitu ad Ludovicum redijt, qui per id tempus Paderbornæ, ut Auctor vitæ Ludovici perhibet, in Comitijis versabatur. Præclarè tum Caesar de Herioldo meritis, nec minùs de Saxonibus. Nam Transalbanis, quos Pater, ut supra diximus, ob rebellionem in Franciam transportarat, cum uxoribus & liberis remigrandi potestatem fecit, solvitque onera quæ Pater injunxerat. Filijs quoque jus paternæ hereditatis, quod sub Patre ob perfidiam amiserant, Imperatoriâ clementiâ restituit: ratus vi & timore coercitos hætenus, amore & beneficijs, ut cognomento verè pius erat Imperator, provocandos in melius; quod latè tota Saxonia ultro in Christi legem & sacra transiret. Nec ea spe delusus Imperator, fidâ in posterum gente ex vinculo religionis, quo nullo arctius mortalium mentes tenentur.

Nihil hac Ludovici præsentia per æstatem ad fontes Paderæ Hathumaro aut honorificentius aut jucundius evenire poterat, per quam in intimam Imperatoris gratiam receptus est. Neque Imperatori quicquam jucundius fuit, quàm videre Christi religionem per Saxoniam efflorere, operâ sanctissimorum Præfulum & Sacerdotum. Adeo quippe sacrarum rerum amans, & Ecclesiæ proferendæ studio incensus erat, ut passim milites, dum in Aquitania ageret, non modò Regem sed & Sacerdotem compellârint; quemadmodum

dum & Clerum omnem in Aquitania per longa bella dissolutum tanquam instaurator aliquis Episcopusque ad veterem disciplinam reduxit; quem longè meliori formâ per Saxoniam efflorescente religione conspexit, ideoque patris liberalitate complexus est; quanquam Hathumaro quid præstiterit vetustate temporis sub-tractum sit. Vixisse autem per id tempus Hathumarum Episco-
pum nostrum, cum Imperator Kalendis Julij Paderbornæ con-
ventum ageret, satis compertum habemus ex vetusto auctore, qui
nova ad Visurgim Corbejæ exordia & translationem S. Viti con-
scripsit. Alterum, quia ad hunc annum & jurisdictionem sacram
Hathumari Episcopi spectat, cujus voluntas ad hanc rem ab Im-
peratore postulata fuit, operæ pretium erit hoc loco referre.

Corbejæ
ad Visur-
gim origo
& prima
institutio.

Postquam Saxonia integrè debellata, ut hic auctor attestatur,
ac jam etiam Episcopi introducti; Sacerdotes & Pastores populo
dati, & disciplina Ecclesiastica per collegia Clericorum satis forma-
ta erat; sæpe agitatum in comitijs Caroli de cœnobijs Monacho-
rum per Saxoniam instituendis; quod haud dubiè secum Carolus
pervolyerit, quanto nimirum Christianæ religionis emolumento
progressuque Monachorum cœnobia per Hassiam instituta essent.
Verum ad eum diem nullus hætenus sese commodus locus ob-
tulerat; in quo monasticum vitæ institutum collocaret. Hæc in-
terim Caroli salutaria consilia cum ad aures Adelhardi Corbejen-
sis in Gallia Abbatis pervenissent, quod is non modò Caroli con-
sanguineus ac consobrinus, seu ut alij, patruelis ex Bernardo Ca-
roli Martelli filio genitus, sed & inter primores palatij Consiliarios
intimus, magnopere sibi hanc rem curæ sumpsit, eò vel in pri-
mis, quod Carolus ejus quoque rei obsides & captivos Saxonum
per Monasteria Francorum distribuerat, multosque ex his in Cor-
beja Galliæ collocâret; quo ex eorum numero haberet, per quos
monasticum vitæ institutum per Saxoniam transportaret. Erat tum
temporis Corbejæ inter illos Theodradus ex nobili Saxonum fami-
liâ, quem Adelhardus consuluit, utrumne in parentis possessio-
nibus locus monasterio condendo accommodus esset. Quo in-
dicante, misit Theodradum in Saxoniam, qui locum exploraret,
& parentum ac consanguineorum voluntatem referret. Dum ve-
rò in eo itinere versatur, ac parentes etiam omnesque consangui-
neos ad id promptissimos est nactus, accidit interea, dum hæc
agebantur, Adelhardum Abbatem mitti in Italiam, ut Bernardi
nepotis ex Pipino filio geniti pueritiam, & loco ejus Regnum
Longobardorum administraret; quando Pipinus jam anno dcccxx
è vivis excesserat, relicto impubere filio Bernardo, cui Carolus
Italix Regnum promiserat. Ita Adelhardo ex Gallijs & aulâ Caroli
evocato

Pasch. Rad-
bertus in vi-
ta Adelhar-
di.
Bollandus
in Vita Ca-
roli M.

evocato in Italiam, cœnobijs per aliquot
anno Christi dccc
ardo Regi interim de
dovico jam pro Caro-
ris impedimentum
repetierat, cum amu-
bus traductus apud
um mandato Impera-
alium sibi Abbatem
gatus alius nomine A
ut nomine ita religio
cœpti operis cura no-
tante. Erat enim Wal-
Monachus in Corbei-
tium sollicitavit, quò
mores aulæ sub Caro-
ergò consilio, hortatu
junior Abbas profectus
tempore, ut hæc prisce
sinus Imperator Ludov-
citur Patherbrunna, in
mini octingentesimo deci-
et locutus est ei, cum
gionis in eadem Provinc-
quod cum piissimus Pr-
ACCERSERE
THUMARUM
PERTINEBA
nasterium, ut cum ejus
ab ea die et deinceps reli-
eresceret atque proficeret
omne servitium quoc-
implere possent. Cœp-
ubi cum per sex, & eo
potuerunt, nisi quod re-
locus iste aridus erat,
venire possent, nisi qu-
deferre faciebat; aug-
rum ex nobilissimo Sa-
instruebantur optimè
tamen sanctâ polleban-

evocato in Italiam, quæ cœpta erant consilia instituendi in Saxonia cœnobij per aliquot annos sunt intermissa. Post ubi Carolum M. anno Christi DCCCXIV obiisse intellexit Adelhardus, ac Bernardo Regi interim de conjugē prospexerat, in Gallias redijt, Ludovico jam pro Carolo regnante. Sed ecce novum consulti operis impedimentum: vix dum Adelhardus Abbas Corbeiam suam repetierat, cum æmulorum falsorumque hominum criminationibus traductus apud Ludovicum Imperatorem, innocens in exilium mandato Imperatoris projicitur, imperatumque ut Monachi alium sibi Abbatem deligerent. Igitur in Adelhardi locum subrogatus alius nomine Adelhardus, quem juniorem compellârunt, vir ut nomine ita religione & virtutibus seniori non dissimilis; à quo cœpti operis cura non minùs suscepta, Walone cum primis hortante. Erat enim Walo frater germanus Adelhardi senioris idemque Monachus in Corbeia Gallicâ, qui eò etiam impensius hoc negotium sollicitavit, quòd antequam Monachum indueret, inter primores aulæ sub Carolo præfecturam gesserat in Saxonia. Hujus ergo consilio, hortatuque ceterorum Monachorum, Adelhardus junior Abbas profectus est ad Ludovicum, factumque est id eodem tempore, ut hæc prisce ejusdem scriptoris referam verbis, quo Serenissimus Imperator Ludovicus habebat placitum in Saxonia, in loco, qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno regni sui, Incarnationis verò Domini octingentesimo decimo quinto. Tunc accessit præfatus Abbas* ad eum, et locutus est ei, cum consilio suadens, ut ad profectum Christianæ religionis in eadem Provinciâ monasterium Monachorum construere juberet: quod cum piissimus Princeps benigne suscepisset; **PLACUIT ACCERSERE EPISCOPUM NOMINE HATHUMARUM, AD CUIUS DIOECESIN PERTINEBAT LOCUS, ubi construendum erat Monasterium, ut cum ejus fieret imperio et voluntate. Sicque factum est, ut ab ea die et deinceps religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret.** Eodem die remisit Dominus Imperator omne servitium quod ad se pertinebat, ut liberius sanctum opus implere possent. Cœpit autem ædificare in loco, qui dicitur HETHI; ubi cum per sex, & eò amplius annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quod religio sancta in loco deserto tradebatur. Nam locus iste aridus erat, ut nec victum nec vestimentum ibidem invenire possent, nisi quantum præfatus Abbas e Monasterio proprio deferre faciebat; augebatur tamen quotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere; pueri quoque bonæ indolis instruebantur optimè, & licet opibus essent pauperes, religione tamen sanctâ pollebant.

* Adelhardus.

Hæc

Hæc celeberrimi ad Visurgim cœnobij Corbeiensis initia, atq; ut omnium fere ejusmodi esse solent, aspera satis. Monstrantur adhuc ejusdem loci vestigia trans Visurgim in vasto Sollingano nemore, quem Theodradi parentes nobiles & consanguinei ultro obtulere excolendum, in eoque nobiles Saxoniae alij filios suos in disciplinas scholarum atque ad litteras addiscendas, alij & ad ipsum institutum Monachorum amplectendum obtulerunt. Locus porro H E C H I, quem alij Hethi vocant, quique prima cœnobij Corbeiensis fundamenta dedit, trans Visurgim situs est; quod argumento est jurisdictionem sacram Episcopi Paderbornensis latè per eas oras, ut Carolus M. descriperat, sese porrexisset. Nec minus præclara Ludovici Pij Imperatoris religio, noluisse citra voluntatem Hathumari Episcopi locum dare Monachis: quo discerent potius politicique Principes, nihil sibi juris esse in ijs, quæ sacræ jurisdictionis sunt, & Ecclesia Episcoporum potestati subjecit. Neque in hac narratione nos turbare debet, quod Gerhardus sylvarum majoris Abbas, idemque olim Corbeiensis in Gallia Monachus referat; scriptorem translationis S. Viti authenticum non esse, eò quòd in Chronicis Principum & successoribus Adelhardi erret; at qualecunque id scriptum sit, utrumne hoc ipsum, quod Corbeja ad Visurgim pro authentico asservavit, an aliud, certo constare non potest. Nos certè in ijs, quæ adduximus, nullum errorem chronologiæ agnoscimus, præterquam quod Gerhardus Abbas valde involutè scribat, ut ægrè admodum mentem ejus divinare liceat.

Obitus B.
Hathu-
mari pri-
mi Pader-
born. Epi-
scopi.

Ceterum Hathumarus Episcopus ab his Paderbornensibus comitijs congressuque cum Ludovico Imperatore, haud multum superstes fuit; nam ad hunc annum vixisse testantur ea, quæ retulimus: tum quòd in actis Liborianis memoretur, *defuncto Carolo M. Hathumarum quoque Episcopum non longo post tempore ab hac mortalitate ad perennem, ut credimus, vitam assumptum esse*, cui Baduradus successit. Dies obitus in necrologio Abdinghovensis Monasterij consignatus apud nos in hæc verba, *V. Idus Augusti obiit Hathumarus Episcopus*, quem diem anni hujus decimi quinti ac secundi Ludovici Imperatoris statuimus. Et si ab anno Christi 795. exordia Episcopatus, ut commemoravimus, ducantur ad hunc annum 815. anni universi, quos in Episcopatu exegit Hathumarus, vicent erunt. Quapropter falluntur Gobelinus, Crantzius, Bruschijs, Cratepolius, Kerfenbrochius, qui nono Episcopatus anno excessisse scribunt, abducti in errorem ab Auctore vitæ Meinwerici Episcopi, à quo hic idem annus malè primùm consignatus est.

Corpus

Corpus sanctissim
crypta Basilicæ humatu
cujus tamen nulla vet
quàm humili & angust
Ludgeri & tot Episcop
tur hodie dum. Imadu
scoporum anno Christi
nam, collocavitque ho
Leone Pontifice olim
cippo contexta. Dies
vum etiam honoribus
structis altaribus, con
votivis supplicum prec
impetratis. Deinde cū
superiorum temporu
porum memoria run
tumuli ablato, ut p
F E R D I N
monumentum
quinque capita
integumentis
me condidit
ac pietati
altius &
cujus
hæc
N

Corpus sanctissimi Præfulis, ut Harius refert, antiquitus in crypta Basilicæ humatum fuit, tumulo etiam e terra altius erecto; cuius tamen nulla vestigia monstrata. Neque alius mos tum erat, quam humili & angusto sepulchro claudere Episcopos; qualis D. Ludgeri & tot Episcoporum in cœnobio Werthinensi conspiciuntur hodie. Imadus tandem XII. Episcopus ossa primorum Episcoporum anno Christi M L X V I I collegit in unum tumulum & urnam, collocavitque honoratiore simul loco in crypta ante aram à Leone Pontifice olim consecratam, ac muro sepulchra inclusit, cippo contexta. Dies hujus translationis VII idus Septembris Divum etiam honoribus celebris est habitus. Locus ipse cryptæ exstructis altaribus, constitutis sacrificijs, piorum oblationibus, ac votivis supplicum precibus cultus, non sine beneficijs cœlitus etiam impetratis. Deinde cum ab ingressa hæresi in urbem, ac per longa superiorum temporum bella, Hathumari ceterorumque Episcoporum memoria rursus prope obruta jacuisset, cippo etiam tumuli ablato, ut parum de communi sepulchro constaret;

Cujus ossa elevata ab Imado Episcopo ann. 1065.

F E R D I N A N D U S Episcopus demum monumentum instauravit, ossaque, inter quæ adhuc quinque capita reperta sunt integra, mundioribus integumentis involuta, quam honorificentissime condidit. Atque ut posteritatis memoriæ ac pietati certius consuleret, tumulum altius & magnificentius crexit e terra,

Deinde pristinae venerationi restituta à Ferdinando II. Episcopo anno 1666.

e cuius impositi lapidis planitie hæc elegans *F E R D I N A N D I* Episcopi nostri inscriptio legitur.

SEPUL

SEPULCRUM
PRIMORUM EPISCOPORUM
PADERBORNENSIVM RESTAVRATVM
IN CRYPTA AEDIS
CATHEDRALIS.
FERDINANDUS. DEI
ET APOSTOLICÆ SEDIS. GRATIA
EPISCOPUS. PADERBORNENSIS
S. R. I. PRINCEPS. ET. COMES
PYRMONTANUS.

PRIMORUM HUIUS. ECCLESIAE
EPISCOPORUM. CORPORA. AN. DOM.
INCARNAT. MLXVIII. INDICT. VI
HENRICI. IV. IMP. AN. XIII. ORDINATIONIS
VERO. IMMADI. EPISCOPI. PADERBORNENSIS
AN. XVI. INVENTA. ET. COLLECTA
TRANSLATA. AUTEM. ET. SEPULTA. VII. JD
SEPTEMB. NE. RECLUSO. SUPERIORIBUS
TEMPORIBUS. SEPULCRO. NEGLECTA. DIUTIUS
JACERENT. INSTAURATO. PRISTINO
MONUMENTO. COMPOSUIT. ET. ANTIQUE
VENERATIONIS. MEMORIAM. RENOVAVIT
AN. MDCLXVI.

ANNA.

AN
PADER
L
B. BAI
II, E
PAD

radum & Baduranum v
pror Baradadum appell
dovici Pij nomen est) B
& dignus eo seculo Ep
religionis, magnitudin
pta factaque mirificè co
plexus in actis Liborian
et ipse ex hac regione, no
lensis videlicet, Clero elect
mitatis et industriæ meriti
dignitatis locum promerui
ficanda, provehenda, atq
deretur. Genus igitur E
Episcopi retulit) ex no
hibet, ex Adelingis Pac